

Nordre Land kommune

Ekte landsbyliv og levende grender med åpenhet, nærhet og skaperglede

Handlings- og økonomiplan 2016-2019 med budsjett 2016

Doksflyødammen, skjeggklokke og Dokkadelta.

Forslag til formannskapets budsjettseminar 28. og 29. oktober

INNHold

1.0.	INNLEDNING.....	3
2.0.	KOMMUNEPLANENS HANDLINGSDEL.....	4
2.1.	OVERORDNEDE STRATEGIER OG SATSNINGER.....	4
2.2.	FOKUSOMRÅDE BARNEHAGE OG SKOLE.....	4
2.3.	FOKUSOMRÅDE OMSORG, HELSE OG REHABILITERING	5
2.4.	FOKUSOMRÅDE KULTUR	6
2.5.	FOKUSOMRÅDE ARBEID OG NÆRINGS LIV	6
2.6.	FOKUSOMRÅDE VEGER OG KOMMUNIKASJONER	7
2.7.	FOKUSOMRÅDE MILJØ, KLIMA OG ENERGI.....	8
2.8.	FOKUSOMRÅDE LANGSIKTIG AREALBRUK	8
2.9.	ANDRE VIKTIGE OMRÅDER MED BETYDNING FOR KOMMUNESAMFUNNET	10
3.0.	STYRINGSKORT	12
4.0.	ØKONOMIPLAN 2016-2019.....	13
4.1.	INNLEDNING.....	13
4.2.	STÅSTEDSANALYSE	13
4.3.	SENTRALE FØRINGER.....	21
4.4.	ØKONOMISK MÅL.....	22
4.5.	BUDSJETT 2016	24
4.6.	INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019.....	36

1.0. INNLEDNING

KOMMUNEPLANENS HANDLINGSDEL

I følge bestemmelsene i Plan- og bygningsloven skal det utarbeides en handlingsdel knyttet til kommuneplanens samfunnsdel. Samfunnsdelen ble vedtatt av kommunestyret i sak 14/12, og har en langsiktig tidsramme fram til 2020. Samfunnsdelen inneholder en beskrivelse av overordnede strategier og satsninger, vedtatte mål og strategier knyttet til sju fokusområder, samt tre andre viktige områder med betydning for kommunesamfunnet. Planleggingen skal være realistisk og det er derfor viktig å ha kunnskap om de ressursmessige forutsetningene for prioriteringene. I Nordre Land kommune er kommuneplanens handlingsdel og økonomiplanen ett dokument, slik at prioriterte tiltak hvert år ses i sammenheng med tilgjengelige økonomiske ressurser. Enhetenes styringskort ligger som vedlegg (vedlegg 1).

ØKONOMIPLAN

Økonomiplanen skal gi et fireårig økonomisk bilde av kommunen, og skal synliggjøre hvordan de lokalpolitiske prioriteringene finansieres, og ta hensyn til de økonomiske konsekvenser som statlige føringer og satsningsområder medfører.

I desember 2013 kom Kommunal- og regionaldepartementet med en lenge varslet veileder for økonomiplanleggingen i kommuner og fylkeskommuner. Veilederen beskriver både hvilke krav en økonomiplan skal oppfylle, og hvordan kommunen kan gå fram for å sikre at kravene ivaretas. Kravene sier bl.a. at økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet, gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperiode, vise balanse for hvert av årene i økonomiplanen og inneholde utviklingen i sentrale økonomiske størrelser.

2.0. KOMMUNEPLANENS HANDLINGSDEL

Handlingsdelen er en mer konkret beskrivelse av hvordan mål og strategier fra kommuneplanens samfunnsdel skal følges opp i fireårsperioden, og den omhandler i første rekke kommunen og de kommunale sektorer som er underlagt kommunestyret.

2.1. OVERORDNEDE STRATEGIER OG SATSNINGER

- Arbeide for fortsatt å ha gode kommunale tjenester med garanti om barnehageplass, god kvalitet i skolen, attraktive kulturtilbud og høyt nivå på helse og omsorgstjenester, med garanti for at alle får rett omsorgstilbud når behovet inntreffer
- Videreutvikle Landsbyen Dokka som et levende sentrum, med boliger, handel, arbeidsplasser og kulturopplevelser
- Vi skal tilby varierte bomuligheter, med både sentrumsnære boliger og muligheter for å bo i grendene
- Satse videre på omdømmebygging og profileringen av Nordre Land kommune og Landsbyen Dokka
- Opprettholde satsningen på næringsutvikling for å beholde og skape arbeidsplasser i eksisterende bedrifter og arbeide for å etablere nye
- Utnytte nærheten til naturkvaliteter, ved å satse på reiseliv, utmarksnæring og hyttebygging som grunnlag for næringsutvikling
- Legge til rette for å ta vare på lokalt engasjement og frivillig arbeid
- Arbeide for bedre veger og kollektivtilbud som kan styrke våre muligheter som bosted for pendlere til Gjøvik, Lillehammer og Fagernes
- Nordre Land kommune er en folkehelsekommune og folkehelsearbeidet skal innarbeides i alle sektors virksomhet
- Nordre Land kommune skal være aktive i regionalt samarbeid, med særlig vekt på faglig nettverks- og kompetansebygging
- Styrke kommunens økonomiske handlingsrom ved å etablere en sunn kommuneøkonomi
  - styrking av netto driftsresultat
  - holde netto lånegjeld på et rimelig nivå
  - oppbygging av det generelle disposisjonsfondet

2.2. FOKUSOMRÅDE BARNEHAGE OG SKOLE

BARNEHAGE

- Bemanningen i de kommunale barnehagene er midt på treet. Ifølge oppholdstimer per årsverk ble bemanningen 2 % bedre i fjor.
- Nesten alle styrere og pedagogiske ledere i kommunale barnehager har pedagogisk utdanning.
- Tre av ti assistenter i kommunal barnehager har pedagogisk utdanning. Det er like under landsgjennomsnittet.

GRUNNSKOLE

- Elevene i Nordre Land trives på skolen og det er lav forekomst av mobbing.
- Andelen elever som får spesialundervisning er omtrent som landsgjennomsnittet.
- Avgangskarakterer/grunnskolepoeng har de siste årene ligget lavt sammenlignet med snittet nasjonalt og i Oppland fylke.
- Resultater på NP i ungdomsskolen er lavt sammenlignet med snittet nasjonalt og i Oppland fylke, men resultatene varierer mye fra år til år.
- Skolene jobber langsiktig for å heve læringsresultatene og opprettholde trivsel.

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
-----	------------	----------	----

<ul style="list-style-type: none"> Barn og unge skal ha trygge oppvekstvilkår, gode utviklingsmuligheter og god helse. Nordre Land skal være offensive når det gjelder barnehage og skoleutvikling. Barnehagen skal gi alle barn i førskolealder garantert plass og et sosialt og pedagogisk godt tilbud. Nordre Land skolen skal være et sted der elevene trives, får et godt læringsutbytte og utvikler sine sosiale ferdigheter. Dokka videregående skole skal være en attraktiv skole med høy kvalitet og interessante utdanningstilbud. Andelen av befolkningen som har høyere utdanning skal økes. Øke andelen elever som fullfører videregående opplæring. 	<ul style="list-style-type: none"> Følge opp målsetningene i kommunedelplan for Nordre Land skolen (kommunedelplan for grunnskolen er inkludert i handlingsplanen f.o.m. fjorårets utgave) Til enhver tid ha tilstrekkelig antall kommunale barnehageplasser, og legge spesielt vekt på kompetanseheving blant de ansatte Rullere kommunedelplan for barnehager (kommunedelplanens handlingsdel er integrert inn i handlingsdelen jf. planstrategien) Styrke samarbeidet i hele læringsforløpet fra barnehage til videregående skole Tilrettelegging for å oppnå god fysisk og psykisk helse Tilby desentralisert høyere utdanning. Etablere arenaer for samarbeid mellom skole og næringsliv, blant annet for å stimulere næringslivet til å ta i mot flere lærlinger Samarbeide med Oppland fylkeskommune for å videreutvikle og markedsføre Dokka videregående skole 	<p>Program for kompetanseheving i skole og barnehage videreføres med fokus på resultater og økt læringsutbytte i tråd med mål i styringskortene.</p> <p>Samarbeidet og dialogen mellom politisk skoleeier, administrativ skoleeier, skolene og foreldrene videreutvikles.</p> <p>Skole-hjem samarbeid: En styrket satsning på gode samarbeidsforhold som styrker holdninger til læring, motivasjon og kultur for læring.</p> <p>Ha fokus på kvalitet i barnehagene ved å ha tilstrekkelig voksentetthet og ansatte med ønskelig kompetanse, nok areal for lek og opphold, utvikle friluftstiltak, jobbe for å innfri målsetting om 5 % mannlige tilsatte, samt legge til rette for godt foreldresamarbeid og veiledning.</p> <p>Fokus på barn og trivsel.</p> <p>Gjennomføre ståstedsanalyser etter oppsatt plan i grunnskolen.</p> <p>Identifisere utviklingsområder årlig: -videreutvikle lokale læreplaner/årsplaner -arbeide med felles holdninger, regler og konsekvenser for et godt læringsmiljø -fokus på vurdering for læring</p> <p>Delta i kompetansehevings-prosjekt «Kompetanse for kvalitet» som er en videreutdanningsordningen for lærerne der staten bidrar.</p> <p>Ungdomsskolesatsning med fokus på grunnleggende ferdigheter innen regning. Barnetrinnene deltar også.</p> <p>Iverksette tiltak og investeringer fra grunnskolen IKT-plan.</p> <p>Bruk av nye rutiner for spesialundervisning og tilrettelegging.</p> <p>Følge opp Tiltaksplan for Folkehelse (er under utarbeidelse).</p> <p>Oppgradere uteområdene ved kommunens grunnskoler:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nytt leskur og lager ved TBUS Asfaltering av skoleplassen ved TBUS Gjenstår et lekeapparat på småskoleplassen ved TBUS Ferdigstille opprusting småskoleområdet ved DBS (høst 2015 og vår 2016) <p>Bistå i markedsføringen, og videreføre samarbeidsutvalget med Dokka VGS, Søndre og Nordre Land.</p> <p>Videreutvikle gode overgangsrutiner mellom barnehage – grunnskole – videregående skole med rådgivning og veiledning.</p>	<p>2016</p> <p>Løpende</p> <p>Løpende</p> <p>2016-19</p> <p>2016-19</p> <p>2016-19</p> <p>2016-19</p> <p>2016-17</p> <p>Løpende</p> <p>2016-17</p> <p>2016-17</p> <p>2016</p> <p>2016-19</p> <p>2016-17</p>
--	---	---	---

2.3. FOKUSOMRÅDE OMSORG, HELSE OG REHABILITERING

Oppsummering av statistikk og analyser:

- Andel ansatte med fagutdanning var omtrent uendret i fjor. Kommunen ligger godt over normalen.
- Kommunen har en typisk fordeling mellom hjemmebasert omsorg og institusjon.
- Andelen eldre med tjenester og stort omsorgsbehov er lav.
- Gode resultater knyttet til opphold på korttidsplass.

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Tjenestene skal bygge på trygghet, verdighet, respekt, valgfrihet og medbestemmelse. Brukerne skal gis garanti for rett tjeneste på rett sted til rett tid. God folkehelse Brukerne i alle aldersgrupper skal oppleve tjenesten innen helse og omsorg/rehabilitering som gode. 	<ul style="list-style-type: none"> Fokus på folkehelse i alle planer og tjenesteområder for alle aldersgrupper Legge til rette for kompetanseheving innen tjenestene. Utvikle det lokale tjenestetilbudet i gjennomføringen av samhandlingsreformen, dersom tjenester ikke kan leveres lokalt skal vi samarbeide regionalt om å løse oppgavene Forebyggende arbeid prioriteres Følge opp rus- og kriminalitetsforebyggende handlingsplan Legg til rette for mer fysisk aktivitet Koordinere rus og kriminalforebyggende tiltak med spesielt fokus på holdningsskapende arbeid og tidlig inngripen 	<p>Følge opp Tiltaksplan for Folkehelse (er under utarbeidelse).</p> <p>Motivere innbyggere og ansatte til å ta vare på egen helse.</p> <p>Gi råd og veiledning via frisklivssentralen.</p> <p>Utarbeide Kommunal plan for helse og omsorg</p> <p>Sikre en god legetjeneste med blant annet legekontor i Torpa og på Dokka, og en god lokal legevakt.</p> <p>Videreutvikle bruken av velferdsteknologi i sykehjemmet og innføre dette hos hjemmeboende brukere.</p> <p>Oppfølging handlingsdelen i Rus- og kriminalforebyggende handlingsplan innenfor gitte økonomiske rammer.</p> <p>Forebyggende arbeid med lærings- og mestingsstrategier for enkeltindivider og grupper og generelt via arbeid innenfor helsestasjon, psykisk helse mfl.</p>	2016-19
			Løpende
			Løpende
			2016
			2016
			2016-19
			2016-19

2.4. FOKUSOMRÅDE KULTUR

Oppsummering av statistikk og analyser:

- Økt andel av netto driftsutgifter til kultur enn året før. Andelen er litt under snittet.
- Kommunen har høye utgifter til tilskudd til lag og foreninger, og til aktivitetstilbud for barn og unge.
- Besøket i biblioteket er lavt. Utlån fra biblioteket er omtrent middels.
- Andelen som går på musikk- og kulturskole er omtrent som i normalkommunen.
- Parken er særlig godt besøkt.

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Kulturelle opplevelser av høy kvalitet på ulike arenaer. Et allsidig og mangfoldig kulturliv med stor grad av frivillig engasjement, der innbyggerne skal kunne realisere sine ideer, interesser, evner og behov. 	<ul style="list-style-type: none"> Satse på de unges deltakelse i et mangfoldig kulturliv i hele kommunen. Dokka kulturstasjon skal videreutvikles. Være offensiv som kulturarrangør Videreutvikle arrangementer og arenaer for idrett, opplevelser og festivaler. Nordre Land kommune skal aktivt støtte det frivillige arbeidet som utføres i kommunen. Bedre profilering av kulturarrangementer og aktiviteter. 	<p>Videreføre tilbudet på Parken ungdomsklubb.</p> <p>Dagens kulturskoletilbud opprettholdes så lenge elevgrunnlaget er til stede, og eventuelt nye tilbud vurderes for å skape en større bredde.</p> <p>Øke Landsbyens attraktivitet som bosted gjennom videre utvikling av Dokka kulturstasjon (SNU).</p> <p>Videreføre og implementere landsbysatsningen i kommunens organisasjon (SNU).</p> <p>Gjennomføre Landsbykonferansen årlig (SNU).</p> <p>Forutsigbare kulturmidler minst på dagens nivå, og mulighet til bruk av kommunale lokaler og anlegg.</p> <p>Ha fokus på profilering av kulturarrangementer og aktiviteter i forbindelse med fornying av nettsidene og sosiale medier.</p>	2016-19
			2016-19
			2016-18
			Årlig
			Løpende

2.5. FOKUSOMRÅDE ARBEID OG NÆRINGS-LIV

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Etablering av nye bedrifter. Beholde og skape flere arbeidsplasser i eksisterende bedrifter. Næringslivet skal oppleve Nordre Land som en serviceinnstilt og næringsvennlig kommune Øke omsetningen i varehandelen i kommunen Øke verdiskapingen av lokale ressurser Legge til rette for næringsbasert hytteutvikling 	<ul style="list-style-type: none"> Beholde og styrke kommunens egenkompetanse i næringsutvikling herunder innenfor landbruket Profilere/markedsføre Landsbyen Dokka, og kommunen som en god bo-, etablerings- og reiselivskommune Være førstelinjekontakt for gründere og etablerere. Støtte videreutvikling av Landsbyen Næringshage AS. Styrke og videreutvikle samarbeidet mellom lokalt næringsliv og skoleverket i kommunen Arbeide for å etablere kompetansearbeidsplasser Satse på entreprenørskap i skolen Støtte videreutvikling av bedriftsnettverk som Landsbylauget og Mat i Land og andre Nyttiggjøre oss av den kompetanse og de ressurser som vår hyttebefolkning har 	<p>Tiltak som er vedtatt i Strategisk nærings- og utviklingsplan:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ha oppdaterte og fremtidsrettede kommuneplaner/arealplaner Veilede unge etablerere Videreutvikle Landsbyen Dokka som handelssted Satse på produktutvikling innen reiselivet Økt merverdi av hyttemarkedet Satse på skogsbilveger Møteplasser for landbruket Videreføre satsingen på Landsbyen Dokka Informasjon til innflyttere Grendeutvikling Gjennomføre 30 bedriftsbesøk årlig Videreføre førstelinjetjeneste for gründere og næringsdrivende (inkl. landbruk) Entreprenørskap i skolen Læringsplasser Samarbeid skole, kommune og næringsliv Kommunale næringsarealer Saksbehandlingstid Økt kapasitet til næringsrådgivning og lokalsamfunnsutvikling (fra 50 til 100 %) 	<p>2016-18</p> <p>2016</p>

2.6. FOKUSOMRÅDE VEGER OG KOMMUNIKASJONER

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> De viktigste fylkesveiene skal ha en trygg og sikker standard på både sommer og vinterføre Alle barn og unge skal ha en trygg og sikker skolevei Fylkesvei 250 fra Dokka til Lillehammer utbedres og breddes på farlige strekninger Vi skal ha et busstilbud som bedrer muligheten for å dagpendle til Gjøvik, Lillehammer og Fagernes, samt busstilbud ute i grendene Landekspressen skal ha en reisetid og frekvens som gjør at den blir foretrukket som reisemåte til Oslo i sterkere grad enn i dag Opprette serviceruter i Landsbyen Dokka Vi skal ha et nett av gang og sykkelstier som øker 	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide en kommunal veg-, transport- og trafikksikkerhetsplan (NLTP). Ha en tett dialog med fylkeskommunen for å bedre kollektivtilbudet både internt og eksternt Øve påvirkning for å få prioritert opprusting av de viktigste fylkesveiene, og bedre vedlikehold av andre fylkesveger Avsette tilstrekkelige midler i kommunebudsjettene til vedlikehold og opprusting av kommunale vegger og gater i samsvar med NLTP 	<p>Utarbeide NLTP som er en sammenstilling av følgende dokumenter:</p> <ul style="list-style-type: none"> Trafikksikkerhetsplanen, med prioriterte trafikksikkerhetstiltak. Rulleres som tidligere. Opprustingsplan kommunale vegger, som består av: <ul style="list-style-type: none"> Tilstandsvurdering av alle kommunale vegger og gang- og sykkelveger. Tiltaksdel med prioriterte opprustingstiltak, vedlikeholdstiltak og nye tiltak. Liste over private vegger som har kommunalt vintervedlikehold og/eller kommunalt tilskudd. Liste over godkjente bomavgifter på private vegger. Prioritering av de viktigste fylkesvegene, med prioriterte tiltak som ønskes utført. <p>•Jobbe for bedre vegstandard i hele kommunen (SNU)</p> <p>•Utbygging av bredbånd/fiber med større kapasitet (SNU)</p> <p>•Jobbe for økt bruk og bedret kollektivtilbud (SNU) bl.a. i samarbeid med Oppland Fylkeskommune og KID-ordningen (kollektivtransport i distriktene).</p>	<p>2016</p> <p>2016-17</p> <p>2016-17</p> <p>2016-17</p>

muligheten for at flere kan gå og sykle til skole og jobb			
<ul style="list-style-type: none"> De viktigste kommunale veier skal ha fast dekke 			

2.7. FOKUSOMRÅDE MILJØ, KLIMA OG ENERGI

Oppsummering av statistikk og analyser:

- Bedret resultat for energikostnader pr m² bygg.
- Andelen husholdningsavfall som er utsortert er god, men er redusert.

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Nordre Land kommune skal redusere sine utslipp av klimagasser Opptaket av CO₂ i skog opprettholdes på dagens nivå Kommunale bygninger skal redusere sitt stasjonære energiforbruk Størst mulig andel av energiforbruket i den kommunale bygningsmasse skal dekket med bioenergi Alle vassdrag i kommunen skal en vannkvalitet som tilfredsstillende betegnelsen god i det økologiske og kjemiske klassifiseringssystemet som benyttes av vannregion Vest-Viken. Viktige naturtyper skal bevares 	<ul style="list-style-type: none"> Ha en oppdatert klima- og energiplan Satse systematisk på ENØK tiltak i egen bygningsmasse Fokus på og informasjon om klima og energibruk i skolene Støtte opp under satsningen på økt trebruk, og øke bruk av tre i egen bygningsmasse Gjennomføre kartlegging av alt utslipp og lage en samlet plan for vann og avløp Ha oppdatert naturtypekart Overvåke vannkvaliteten i våre vassdrag med særlig fokus på forurensningsutsatte områder 	<p>Rullere klima- og energiplan.</p> <p>Avdekke ulike muligheter for energieffektivisering og prioritere tiltak med størst effekt.</p> <p>Vurdere bruken av el-/hybridbiler i kommunal tjenesteproduksjon.</p> <p>I hvert enkelt prosjekt vurderes bruk av tre i konstruksjoner og fasader.</p> <p>Gjennomføre tiltaksdelen i sektorplan for vann og avløp.</p> <p>Delta i arbeidet med Vannområdet Randsfjorden.</p>	<p>2016</p> <p>Løpende</p> <p>2016</p> <p>Løpende</p> <p>2016-19</p> <p>Løpende</p>

2.8. FOKUSOMRÅDE LANGSIKTIG AREALBRUK

Oppsummering av statistikk og analyser:

- Gode resultater for saksbehandlingstid.
- Fravær av fristbrudd knyttet til byggesaker.

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Areal- og naturressursforvaltningen i Nordre Land skal gjøre det attraktivt å bo og virke i hele kommunen – både i sentrumsområder og grender. Areal- og naturressursforvaltningen i Nordre Land skal 	<ul style="list-style-type: none"> Hovedtyngden av ny boligetablering skal tilrettelegges i Landsbyen Dokka med vekt på sentrumsnære leiligheter Konsentrert boligutbygging tilrettelegges også i Elveromfeltet Legge til rette for etablering av og utvikling av gode boligområder i grendene som 	<p>Regionalt prosjekt med Søndre Land i regi av næringshagen «Liv i alle husa»</p> <p>Øke Landsbyens attraktivitet som bosted gjennom videre utvikling på og rundt Dokka kulturstasjon (SNU).</p> <p>Se også egen tabell med oversikt over igangsatte planer og framtidig planarbeid under (punkt 2.8.1).</p>	<p>2016</p> <p>2016-17</p>

<p>være langsiktig, forutsigbar og bærekraftig og bidra til framtidig verdiskaping og positiv utvikling for kommunen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nordre Land kommune skal framstå som en grønn kommune hvor hensynet til biologisk mangfold og landskapets egenart er vektlagt • Folkehelseperspektivet skal ivaretas i all arealplanlegging 	<p>bygger opp under eksisterende grendestruktur, der dette ikke er i konflikt med jordvern og kulturlandskapshensyn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det skal til enhver tid være regulerte arealer for etablering av næring • Legge til rette for videre utvikling av næringsbasert hyttebygging, ved å avsette områder for konsentrert fritidsbebyggelse i tilknytning til eksisterende delområder i Synnfjell syd, Synnfjell øst og Aust-Torpaåsen. • Ivareta større sammenhengende naturområder • Vurdere mindre områder med konsentrert fritidsbebyggelse i tilknytning til eksisterende fritidsbebyggelse i andre områder i kommunen der hvor forholdene ligger til rette og det ikke kommer i konflikt med andre viktige hensyn. 		
--	--	--	--

2.8.1. OVERSIKT OVER IGANGSATT OG FRAMTIDIG AREALPLANARBEID

Pr	Kommunale arealplaner	Ikke igangsatte planer	Igangsatte planer	Planlagt sluttbehandling
1	Kommuneplanens arealdel		3. gangs høring sommer 2015	2015
1	Kommunedelplan Dokka		Tas inn i kommuneplanens arealdel	2015
2	Kommunedelplan for Synnfjell syd		Vedtatt planprogram vår 2012	2015
3	Kommunedelplan for Synnfjell øst		Vedtatt planprogram vår 2013	2015
	Reguleringsplan Dokka kulturstasjon		Planprogram vedtatt vår 2013	Tas inn i områdedereg. plan Dokka sentrum
	Reguleringsplan Demensboliger Øygarden		Planprogram vedtatt vår 2013	Tas inn i områdedereg. plan Landmo-området
4	Områdereguleringsplan Dokka sentrum	Oppstart 2015 inkl. Kulturstasjon		2017
5	Områderegulering Dokka vest	Oppstart 2016/2017		2018
6	Områdereguleringsplan Landmo-området	Oppstart 2017		2018
7	Områderegulering Elverom	Oppstart 2015	Planprogram på høring sommer 2015	2015
8	Områderegulering Dokka øst	Oppstart 2018		2019
9	Kommunedelplan Aust Torpaåsen	Oppstart 2019		2020
	Private reguleringsplaner	Ikke igangsatte planer	Igangsatte planer	Planlagt sluttbehandling
1	Reguleringsplan Landmovegen		Høring sommer 2015	2015/2016
1	Omregulering Lindstad	Oppstart 2015		2016
	6-8 Reguleringsplaner Synnfjell Øst	Oppstart 2016		2016
1	Omregulering R6, miljøstasjon Synnfjellet		Oppstart vår 2015	2015
	5-6 Reguleringsplaner Synnfjell Syd	Oppstart 2016		2016
	Ferdigstilte planer	Ikke igangsatte planer	Igangsatte planer	Planlagt sluttbehandling

F	Reguleringsplan Fjellolia sør	Vedtatt jan 2011		Ferdig
F	Reguleringsplan Fagertun	Vedtatt juni 2011	Hva med Torstumoene, venter på initiativ fra TDE	Ferdig
F	Løkka Døhl - Lindstad	Vedtatt høst 2011		Ferdig
F	Reguleringsplan Gjeffe skog / masseuttak	Ferdigbehandling vår 2012		Ferdig
F	Omregulering Synnfjellstugua	Ferdigbehandling vår 2012		Ferdig
F	Reguleringsplan Øygardsjordet	Vedtatt des 2012		Ferdig
F	Omregulering Synnfjellstugua - endring	Ferdigbehandling vinter 2013		Ferdig
F	Reguleringsplan Gjeffe skog / masseuttak endring	Ferdigbehandling vår 2013		Ferdig
F	Granerområdet - endring av plan	Vedtatt nov 2013		Ferdig
F	Reguleringsplan Saga	Vedtatt april 2014		Ferdig
F	Langeråk hyttefelt	Vedtatt mai 2014		Ferdig

2.9. ANDRE VIKTIGE OMRÅDER MED BETYDNING FOR KOMMUNESAMFUNNET

2.9.1. UNIVERSELL UTFORMING

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
Lokalsamfunnet og det offentlige rom skal utvikles slik at alle uavhengig av funksjonsgrad i størst mulig grad kan være selvhjulpne.	<p>Utarbeide en handlingsplan for universell utforming i kommunen.</p> <p>Følge opp krav og retningslinjer i plan og bygningsloven om universell utforming</p> <p>Universell utforming skal være et tema tidlig i prosessen i kommunale utbyggingsprosjekter</p> <p>Reguleringsplaner skal ha bestemmelser som ivaretar universell utforming.</p> <p>Kommunen skal aktivt informere og stimulere andre eiere av næringsbygg til å sørge for størst mulig grad av tilgjengelighet.</p>	<p>Fokus på universell utforming i forbindelse med fornying av kommunens nettsider og skiltprosjekt.</p> <p>Følge opp plan- og bygningslovens krav om universellutforming i planprosesser og byggeprosjekter.</p>	<p>2016-19</p> <p>Løpende</p>

2.9.2. SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
Nordre Land kommune skal aktivt arbeide for å forebygge uønskede hendelser, og ha en beredskap som raskt og effektivt kan håndtere slike hendelser.	<p>Kommunen skal ha et oppdatert planverk for forebygging og håndtering av eventuelle uønskede situasjoner.</p> <p>Kommunen skal sørge for at nødvendig kompetanse, personell og utstyr er tilgjengelig for å ivareta samfunnssikkerhet og beredskap i Nordre Land.</p> <p>Kommunen skal gjennom samarbeid med næringslivet, offentlige etater, frivillige</p>	<p>Plan for samfunnssikkerhet og beredskap er utarbeidet</p> <p>Tiltaksdelen av planen rulleres årlig.</p> <p>Hensynet til samfunnssikkerhet og beredskap vurderes i planprosesser og byggeprosjekter.</p> <p>Videreføre arbeidet med enhetsvise ROS-analyser.</p>	<p>Årlig</p> <p>Løpende</p> <p>Løpende</p>

	<p>organisasjoner og andre sikre at vi står best mulig rustet til å forebygge og håndtere eventuelle uønskede situasjoner.</p> <p>Ved utarbeiding av planer skal hensynet til samfunnssikkerhet og beredskap vurderes.</p> <p>ROS-analyse utarbeides for alle deler av den kommunale virksomhet innen utgangen av 2012.</p>		
--	---	--	--

2.9.3. INKLUDERING OG INTERNASJONALT ARBEID

MÅL	STRATEGIER	HANDLING	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> Nordre Land kommune skal arbeide for likestilling, og for å unngå forskjellsbehandling med bakgrunn i kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne, etnisitet eller religion. Nordre Land kommune skal arbeide aktivt for at innvandrere som bosetter seg i kommunen trives og blir en del av lokalsamfunnet. Nordre Land kommune skal øke sitt internasjonale engasjement og forståelse for andre kulturer ved å samarbeide med kommuner utenfor Norge. 	<ul style="list-style-type: none"> Legge forholdene til rette for at de ulike innvandrergroppene (flyktninger, arbeidsinnvandrere og partnerskapsinnvandrere) kan tilegne seg den nødvendige kunnskap for å kunne integreres og inkluderes i lokalsamfunnet og arbeidslivet. Utarbeide en strategisk plan for inkludering av de ulike innvandrergroppene med sikte på varig bosetting i kommune. Være aktive i forhold til fylkets internasjonale råd. Skaffe oversikt over mulige modeller og alternativer for samarbeid med kommuner utenfor Norge 	<p>Løft for bedre integrering med tiltak fra Nordre Land-modellen (er under utarbeidelse).</p> <p>Tilgjengelig informasjon om aktiviteter og frivillige lag og foreninger i lokalsamfunnet</p> <p>Kultur – målrettet bruk av kulturmidlene for å stimulere frivillige lag og foreninger i lokalsamfunnet til å inkludere ulike innvandrergropper</p>	<p>Løpende</p> <p>Løpende</p> <p>Løpende</p>

3.0. STYRINGSKORT

Styringskortene for Nordre Land kommune ble oppdatert for andre gang i forbindelse med Handlingsplan 2013-2016. Styringskortene for 2016 er vedlagt planen (Vedlegg 1).

Styringskortene er inndelt i en faktadel (tabell), og det er satt mål innenfor tre perspektiv; Brukerperspektivet, medarbeiderperspektivet og økonomiperspektivet.

Det har vært gjort endringer på styringskortet til skolene som følge av ny måte å presentere resultatene på nasjonale prøver.

Her vil det følge en kort oppsummering av hvilke mål og indikatorer som er vedtatt i styringskortene, etter at videre arbeid med styringskortene er gjennomført.

4.0. ØKONOMIPLAN 2016-2019

4.1. INNLEDNING

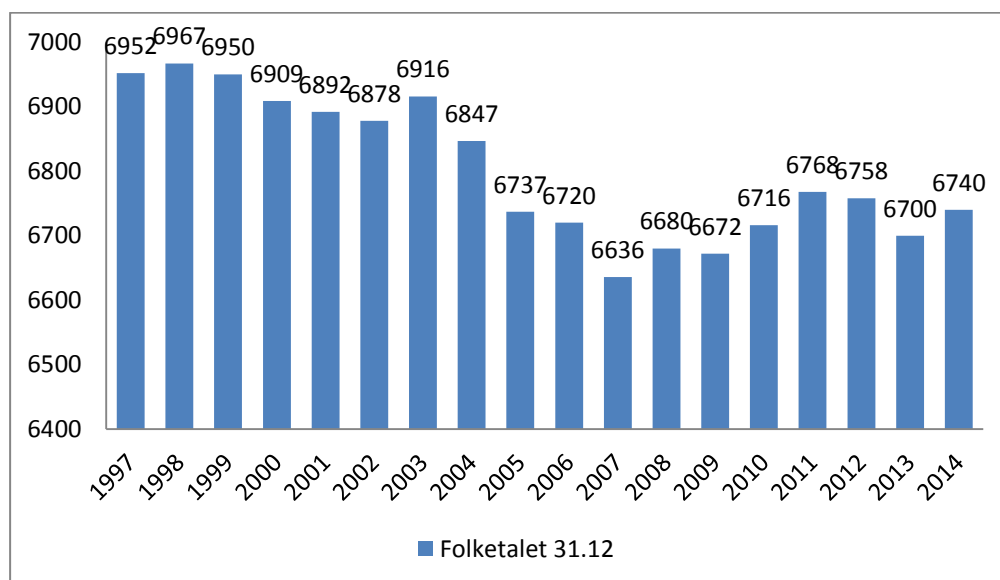
I økonomiplan 2016-2019 er bygd opp på samme måte som forrige økonomiplan.

4.2. STÅSTEDSANALYSE

4.2.1. BEFOLKNINGSUTVIKLING

Folketallet i Nordre Land var pr 31.12.2014 på 6.740. Befolkningsutviklingen fra 1997 er som følger:

Figur 1: Årlig befolkningsutvikling i Nordre Land kommune fra 31.12.1997 til 31.12.2014. Kilde SSB.

Folketallet i Nordre Land kommune sank fra 1997 og frem til 2002, for så å øke igjen noe i 2003. Etter 2003 sank antall innbyggere relativt mye fra 2003 til 2007. Fra bunnåret 2007, med 6.636 innbyggere pr 31.12, har piken pekt oppover igjen. Siden 2011 har antallet igjen blitt redusert til 6.700 i 2013. I 2014 var det igjen en gledelig økning i folketallet på 40 personer, og ved inngangen til 2015 var det 6.740 nordrelendinger.

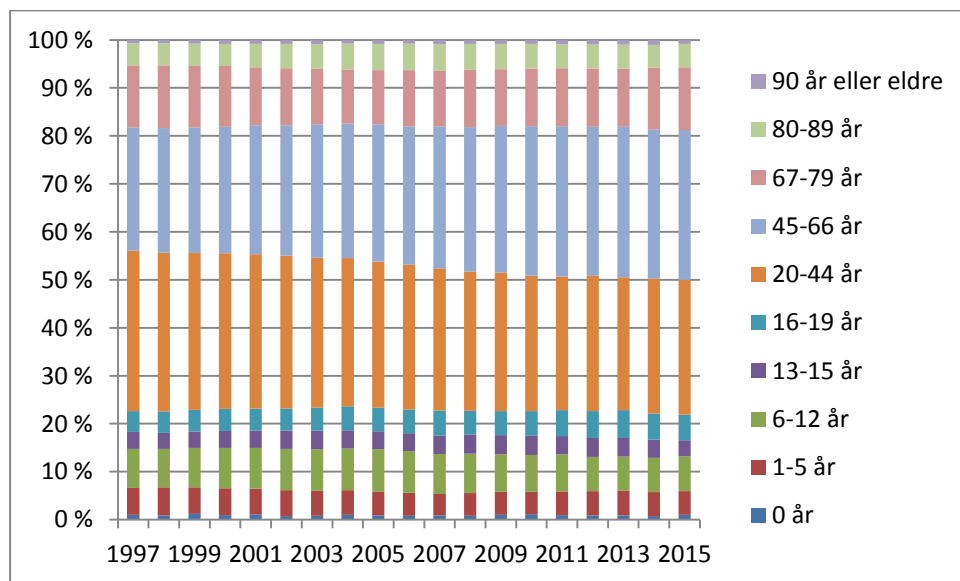
Nordre Land kommune har fødselsunderskudd hvert år. Det betyr at det fødes færre barn i kommunen enn innbyggere som dør. År med befolkningsvekst er nettoinnflyttingen større enn fødselsunderskuddet. Flyttestrømmen inn og ut av kommunen er relativt stor.

Stabil befolkningsmengde og helst befolkningsvekst er helt vesentlig for kommunen. Både for å skape et attraktivt lokalsamfunn, men også for å sikre kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter. Innbyggertilskuddet, som er et flatt tilskudd på innbygger, er i 2015 kr 22.425,-. I tillegg til disse inntektene kommer skatteinntekter/inntekter fra skatteutjevningen, som i det store bildet utgjør omtrent samme sum som innbyggertilskuddet. Så kommer inntekter som følge av alder, der aldersgrupper som har krav på mye kommunale tjenester gir høye rammetilskudd enn grupper som mottar lite tjenester.

Kommunene får innbyggertilskudd etter folkemengde 1.1 i utbetalingsåret, det vil si at det er folkemengden 1. januar 2016 som ligger til grunn for utbetalingen av innbyggertilskuddet i 2016. En reduksjon i antall innbyggere gir seg derfor direkte utslag i mindre overføringer fra staten.

4.2.2. BEFOLKNINGSSAMMENSETNING

Når en skal se på hvordan befolkningsendringene vil slå ut økonomisk og i behovet for kommunale tjenester, er sammensetningen av befolkningen en vesentlig faktor.

Når man ser på utviklingen i befolknings sammensetningen i Nordre Land fra 1997 og frem til i dag, er det ingen store endringer. Men det er allikevel endringer som påvirker omfanget av tjenestetilbudet og inntektsoverføringene i rammetilskuddet.

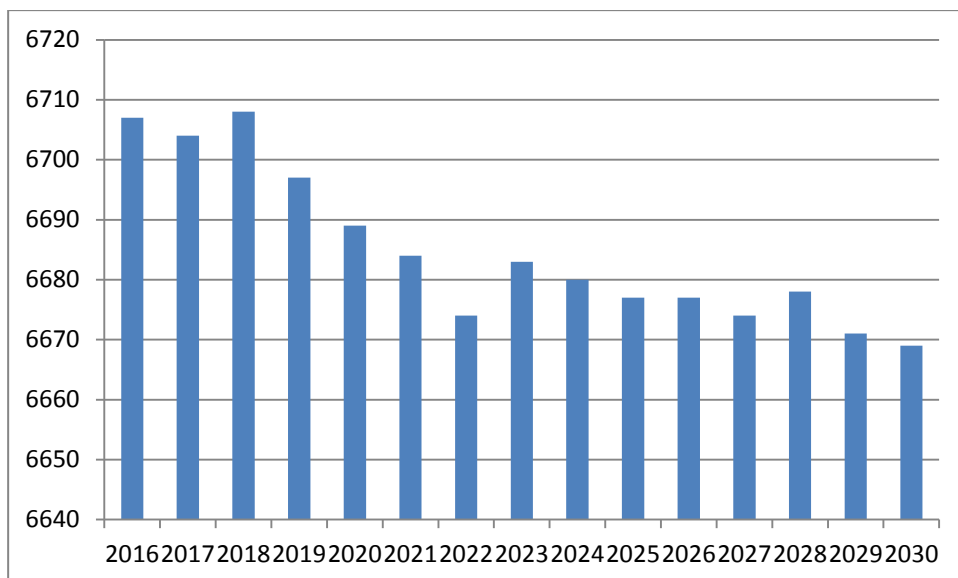
Andelen barnehagebarn er relativt stabil. Andelen barn i grunnskolealder var økende på starten på 2000-tallet, men har nå sunket igjen og i 2014 utgjør barn i alderen 6-15 år 13,19 % av befolkningen. Andelen eldre over 80 år har økt siden 1997, men er noe redusert igjen siden toppen i 2007. Andelen 90 år og eldre har vært jevnt økende siden 1997 og frem til og med 2014. Andelen er igjen noe redusert i løpet av 2015, og nå tilbake på nivåene fra 2000-tallet.

4.2.3. BEFOLKNINGSFRAMSKRIVNING

Når en skal si noe om den forventede folkemengden og sammensetningen for Nordre Land de neste årene, har Statistisk Sentralbyrå (SSB) laget modeller standardiserte modeller for dette.

SSB har også flere alternativer for framskrivningen. Med tanke på befolkningsnedgang i Nordre Land de to forutgående årene og med en lav oppgang igjen for 2014, er det fremskrevet både med alternativet for lav vekst (LLML) og middel vekst (MMMM).

Grafen nedenfor viser forventet utviklingen i folketallet frem mot 2030, basert på SSB sin modell med lavvekst-alternativet.

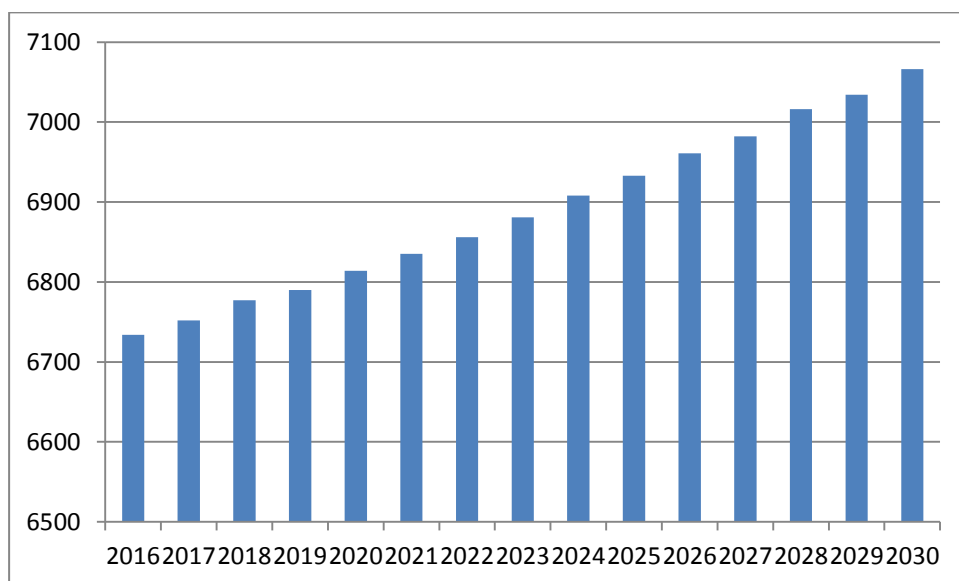
Framskrivningen viser en nedgang i folkemengde fra 6.740 i 2014 under 6.700 personer i 2022.

Når en ser på befolkningssammensetningen innenfor framskrivningen, er det verdt å merke seg at antallet barnehagebarn er synkende på kort sikt i framskrivingsperioden. Antallet barn i grunnskolealder er følgelig da også synkende i framskrivingsperioden.

Antall eldre ungdom og yrkesaktive (alderen 16-66 år) antas å gå ned. Denne nedgangen er vesentlig, og nedgangen er jevn hele perioden.

Antallet eldre er sterkt økende. Antallet i tidlig pensjonsalder (67-79 år) antas å øke vesentlig (fra 897 personer i 2015 til 1005 personer i 2030). Personer 80-89 år er også økende i perioden, og antas å øke fra 386 i 2015 til 487 i 2030. Antallet over 90 år er synkende, så økningen i 80+ skyldes flere i alderen 80-89 år.

Grafen nedenfor viser forventet utviklingen i folketallet frem mot 2030, basert på SSB sin modell med middelvekst-alternativet.

Når en ser på befolkningssammensetningen innenfor framskrivningen med middelalternativet, følger det den samme utviklingen når det gjelder barnehage- og skolebarn som lavvekst-alternativet.

Også med middels vekst-alternativet, spås det at antall eldre ungdom og yrkesaktive (alderen 16-66 år) vil gå jevnt ned med over 120 personer i løpet av framskrivningshorisonten.

Antallet eldre er også med dette framskrivingsalternativet sterkt økende. Antallet i tidlig pensjonsalder (67-79 år) antas å øke vesentlig (fra 902 personer i 2016 til 1054 personer i 2030). Personer 80-89 år er også økende i perioden, og antas å øke fra 391 i 2016 til 578 i 2030. Både antallet over 90 år og 80-89 år øker, og da særlig er det en økning i 80-89 år.

Befolkningsframskrivningen vil aldri bli helt korrekt, men den underbygger all informasjon om at en eldrebølge er på vei innover Norge og også Nordre Land. Mindre barn i barnehage og en vesentlig økning i antall eldre, tilsier et økt fokus på tjenestetilbudene til eldre personer. En gradvis vridning av midler samt fokus på effektivisering og framtidsrettet teknologi, blir viktig innen eldreomsorgen for å kunne tilby tjenester til et økende antall tjenestemottakere.

4.2.4. INNTEKTS- OG UTGIFTSFORUTSETNINGER

Hvis man korrigerer for utgiftsbehovet i kommune, ligger Nordre Land på frie inntekter sammenlignet med gjennomsnittet av landets kommuner, på 99 %. Dette tilsier at kommunen skal ha et tjenestenivå som er 1 % - poeng dårligere enn landsgjennomsnittet. Er det noen tjenesteområder som har over veldig høyt tjenestenivå sammenlignet med landet, må noen ha under for at Nordre Land totalt sett skal ligge på 99 %.

Nordre Land kommune er en skattesvak kommune, og lå i 2014 på 70,4 % av landsgjennomsnittet før inntektsutjevningsordningen i rammetilskuddet. Etter inntektsutjevningen ligger Nordre Land på 93,7 %.

Nordre Land kommune er en kraftkommune med store midler fra kraftsektoren, som går inn i driften av kommunen. Summeringer fra regnskapsåret 2013, viser at ulike kraftrelaterte inntekter i regnskapet utgjorde til sammen over kr 36 mill. Dette er knyttet til både salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt på verker og bruk, konsesjonsavgifter og inntekter som følge av eierskap i VOKKS. Inntektene finansierer tjenester til innbyggerne i Nordre Land.

Nordre Land kommune hadde for 2014 en indeks for beregnet utgiftsbehov på totalt 1,0780. Landsgjennomsnittet = 1. Nordre Land kommune har en indeks på under 1 innen områdene Grunnskole, Barnehage, Sosialtjeneste og Barnevern. Basert på de objektive kriteriene får da Nordre Land kommune tilført mer midler fra staten for å kunne tilby disse tjenestene på likt nivå som gjennomsnittskommunen i Norge. Basert på de objektive kriteriene, blir Nordre Land kommune «trukket» i rammetilskuddet på grunn av at man ansees som billigere for Nordre Land enn gjennomsnittskommunen å tilby tjenester innenfor disse områdene. Det betyr at Nordre Land også bør kunne ligge lavere i KOSTRA når det gjelder tjenesteyting innenfor disse områdene.

På områdene Pleie og Omsorg, Kommunehelse og Administrasjon ligger Nordre Land på en indeks som er høyere enn gjennomsnittskommune. Basert på de objektive kriteriene får da Nordre Land kommune tilført mer midler fra staten for å kunne tilby disse tjenestene på likt nivå som gjennomsnittskommunen i Norge. Det betyr også at Nordre Land normalt sett skal ligge over gjennomsnittskommunen i KOSTRA på disse områdene.

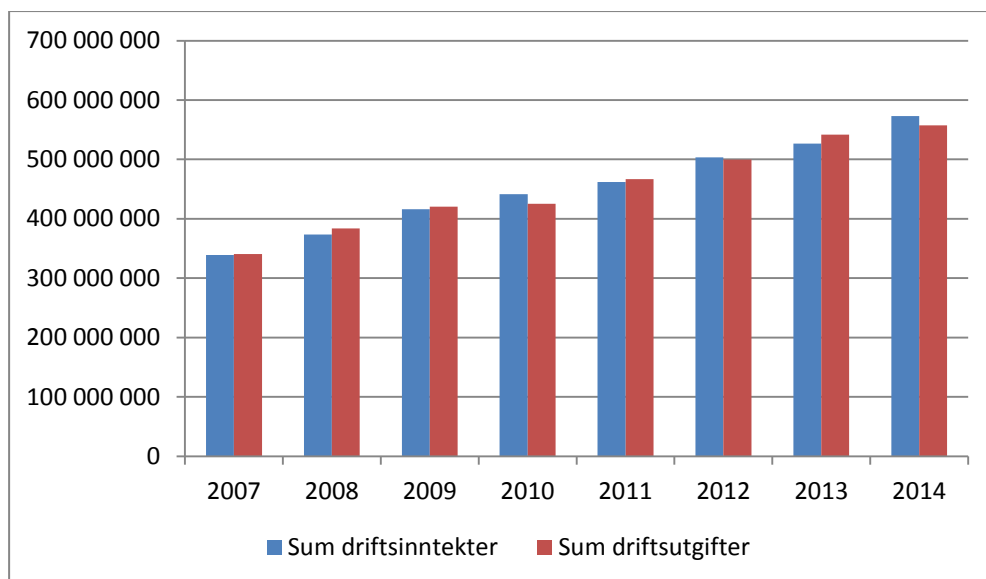
4.2.5. UTVIKLINGEN I SENTRALE ØKONOMISKE STØRRELSER

Brutto driftsresultat

Kommunens brutto driftsresultat er differansen mellom de løpende inntektene (driftsinntektene) og de løpende utgiftene (driftsutgiftene), tillagt avskrivninger. Dette betyr at brutto driftsresultat forteller om det økonomiske resultatet av kommunens ordinære driftsvirksomhet før man tar hensyn til finansposter.

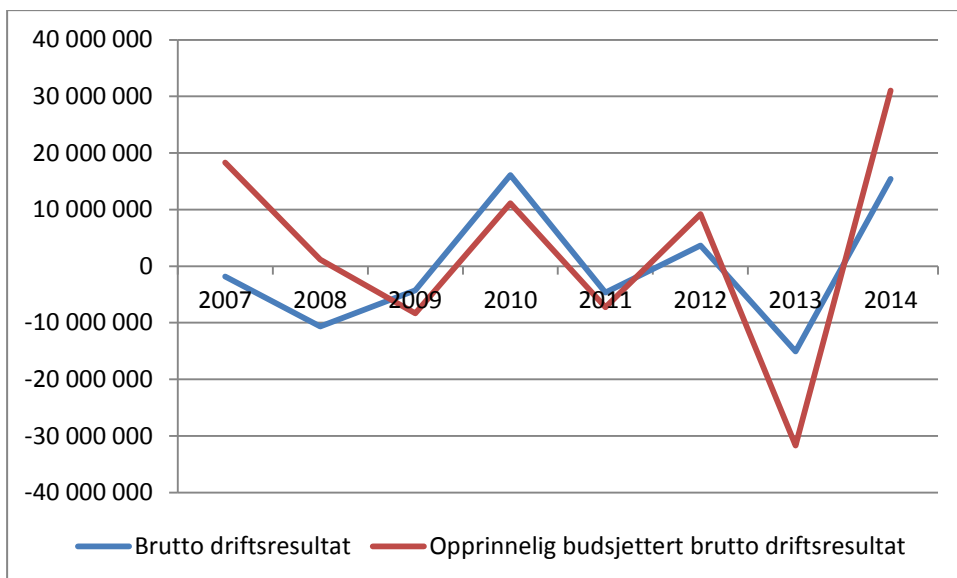
Brutto driftsresultat gir uttrykk for kommunens evne til å betjene lånegjeld, evne til å finansiere deler av årets investeringer over driftsresultatet, samt evnen til å avsette midler til senere års bruk.

Figuren nedenfor viser utviklingen i driftsinntektene og driftsutgiftene fra 2007 til 2014:

Som man ser av figuren ovenfor er det kun i 2010, 2012 og 2014 at Nordre Land kommune har positivt brutto driftsresultat, altså at kommunen har hatt større driftsinntekter enn driftsutgifter. Fra 2013 til 2014 gjorde inntektene et hopp i forbindelse med utvidelse av eiendomsskatten til å gjelde hele kommune. Utgiftsøkningen økte noe, men ikke fullt så mye som tidligere år.

Grafen nedenfor viser årlig brutto driftsresultat og hvordan brutto driftsresultatet var i opprinnelig budsjett samme år:

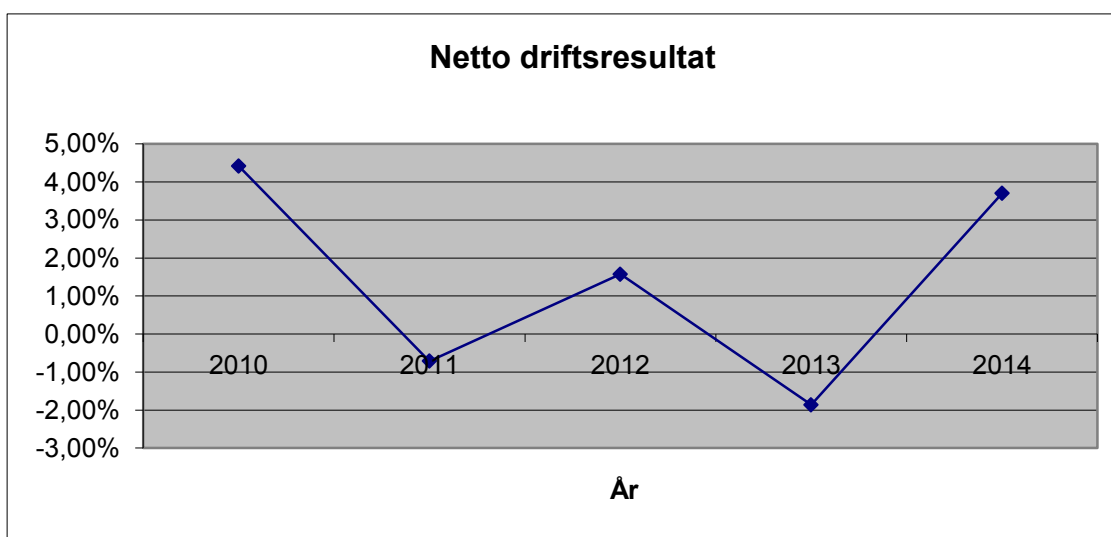
Som en ser av grafene variere resultatet veldig fra år til år. Noen år er det også store avvik mellom budsjett og regnskap, men man ser at i all hovedsak følger grafene hverandre.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er hovedindikatoren for hvor sunn kommunens økonomi er. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenevnelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Netto driftsresultat ble kr 21,2 mill. i 2014 og utgjorde 3,7 % av kommunens driftsinntekter. Det har tidligere vært frontet at netto driftsresultat over tid bør ligge på minst 3 %. Men fra og med 2015 skal momskompensasjonen i investering inntektsføres direkte i investeringsregnskapet, og anbefalt nivå for netto driftsresultat er nå 1,75 %. Netto driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2014 1,1 %. Snittet i Oppland var 1 %.

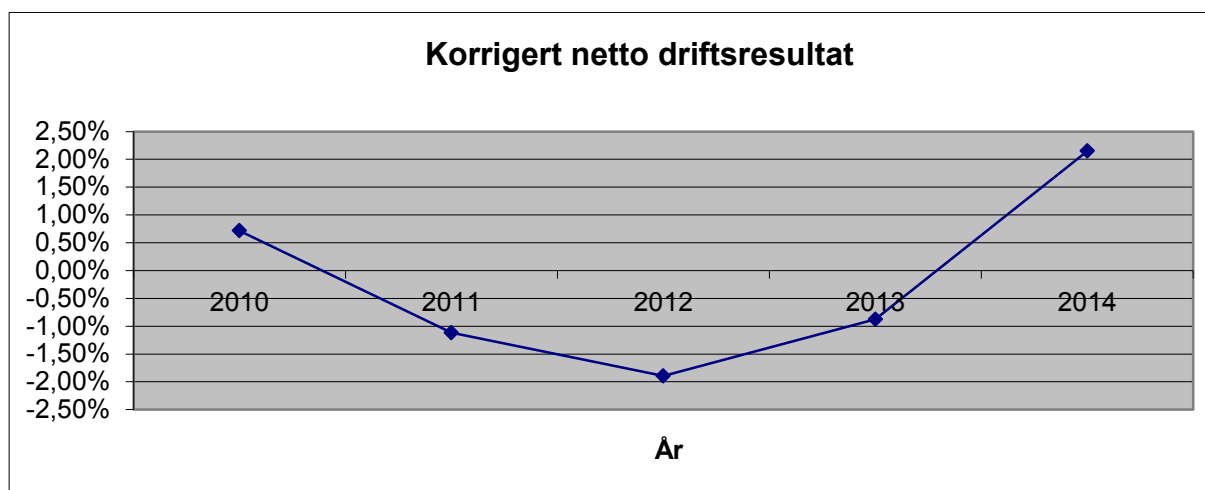
Nordre Lands positive netto driftsresultat i 2014 viser at kommunen har høyere driftsinntekter enn driftsutgifter. Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat siste 5 år:

Som man ser av grafen er det kun i 2010 og 2014 at Nordre Land kommune hadde et netto driftsresultat på linje med Fylkesmannens anbefalinger. En kommune som over tid har et lavere netto driftsresultat enn anbefalt, er vurdert å ikke ha en bærekraftig økonomi på lang sikt.

I netto driftsresultat fram til og med 2013 ligger også inntektsføringen av momskompensasjonen fra investering. (Fra 2014 inntektsføres momskompensasjonen fra investeringer direkte i investeringsregnskapet og påvirker derfor ikke nettodriftsresultat lenger). Dette er med på å bedre netto driftsresultatet siden dette kommer som en inntekt i driftsregnskapet. I år med store investeringer vil dette forholdet påvirke nettodriftsresultat vesentlig, og gi et vesentlig bedre resultat enn det som er reelt.

I tillegg er premieavviket knyttet til pensjon et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. I år med store premieavvik vil også dette forholdet utgjøre vesentlig påvirkning på netto driftsresultatet. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket påvirke både i positiv og negativ retning. Et mer korrekt bilde av resultatet av den rene driften i kommunen, altså et netto driftsresultat korrigert for momskompensasjon fra investering og premieavvik. Et korrigert netto driftsresultat for 2014 viser kr 12,3 mill. Figuren nedenfor viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat siste 5 år:

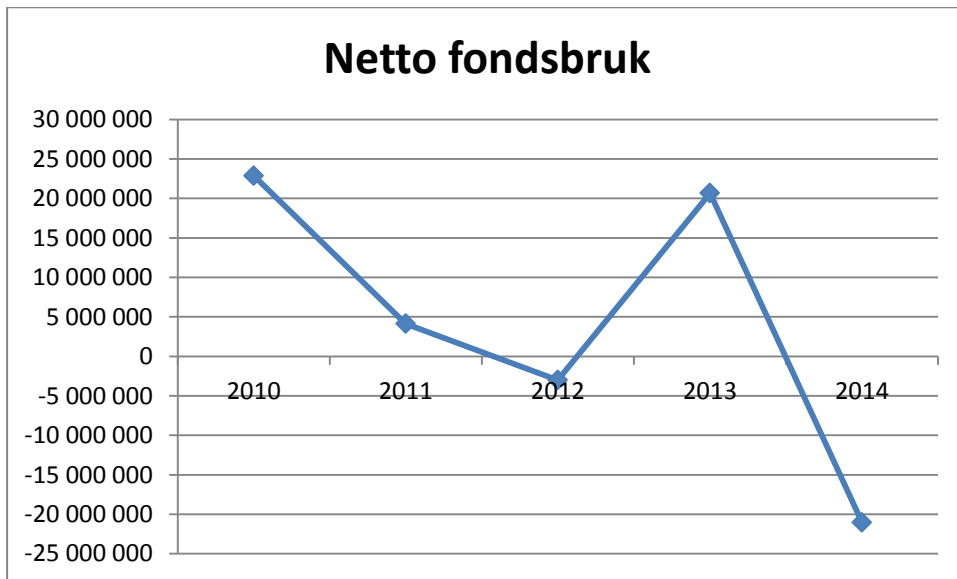

Korrigert netto driftsresultat gir et riktigere bilde av resultatet i driften til en kommune. For Nordre Land kommune er korrigert netto driftsresultat i svakere i 2010, 2011, 2012 og 2014 enn det ukorrigerede. I 2009 er det utgiftsføring av et stort premieavvik fra 2008 som gir bedre korrigert netto driftsresultat. Dårligere korrigert netto driftsresultat i 2010 er knyttet til store inntekter fra momskompensasjon fra investering. I 2011 gjør korrigerings for momskompensasjonsinntektene fra investering at korrigert netto driftsresultat blir enda mer negativt. I 2012 var det store inntektsføringer knyttet til premieavviket og korrigert nettodriftsresultat i 2013 ender på en bedring til -0,88 % som følge av korrigeringen av premieavviksutgiftsføringen. I 2014 ble korrigert nettodriftsresultat 2,15 %, en nedgang fra 3,7 % som følge av inntektsføringen av det store premieavviket i KLP på kr 12 mill.

Avsetninger og bruk av fond

I 2014 brukte Nordre Land kommune vel kr 11,8 mill. fra fond. Av dette utgjorde kr 7,5 mill. bruk av bundne fond. Nordre Land kommune avsatt kr 32,5 mill. til fond i 2014. Den største avsetningen er avsetningen av det positive premieavviket på kr 12 mill. som skal benyttes til å dekke utgiftsføringen i 2015. I tillegg ble det generelle disposisjonsfondet styrket med nesten kr 8,5 mill. I 2014 økte fondskapitalen med kr 21 mill., altså ble det avsatt kr 21 mill. mer til fond enn det som ble brukt.

Grafen nedenfor viser netto fondsbruk de siste fem årene:

Grafen viser at det i 2012 og 2014 ble avsatt mer til fond enn det ble brukt av fond. Disse årene ble fondene styrket. De andre årene har det vært til dels stor bruk av fond sammenlignet med det som er blitt avsatt. Dette har tært mye på oppsparte midler. 2010 og 2013 skiller seg ut med stor fondsbruk knyttet til utkjøp av Jernbaneområdet og bruk av ubundet investeringsfond til finansiering av rehabiliteringen av Dokka barneskole. I 2013 er premieavviksavsetningen som bidrar negativt. På motsatt side er det premieavviksavsetningen på kr 12 mill. i 2014 som bidrar vesentlig til den positive nettoavsetningen til fond. I tillegg til avsetning av merinntekter fra eiendomsskatt til disposisjonsfond, kr 4,1 mill.

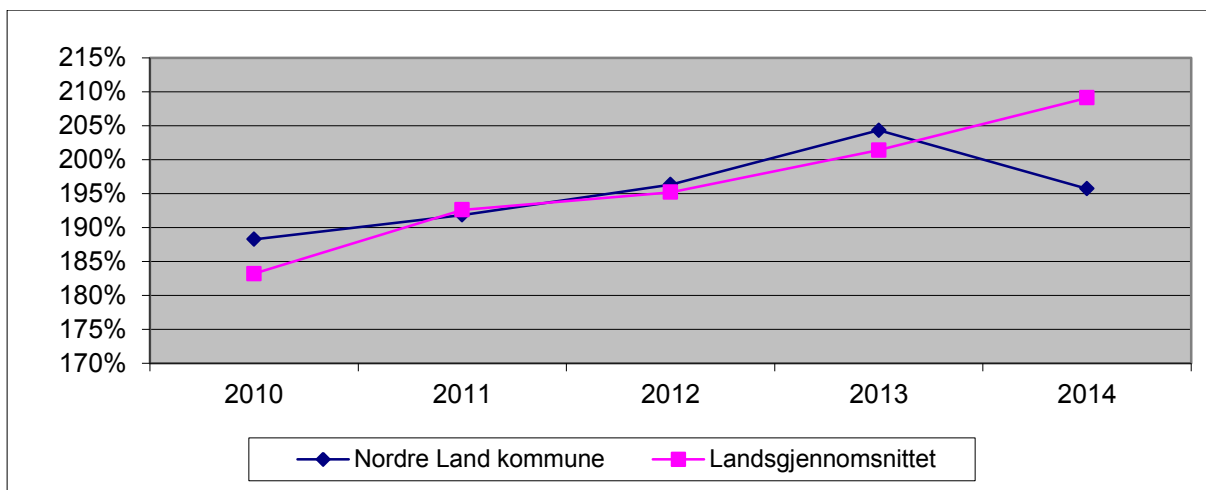
Utvikling i kommunens gjeld

Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. I brutto lånegjeld er all gjeld inkludert, også gjeld knyttet til selvkostområdene, startlån/formidlingslån og pensjonsforpliktelsen.

I Nordre Land kommune utgjør den langsiktige gjelden inklusive pensjonsforpliktelsen 195,72 % av brutto driftsinntekter i 2014. i 2013 var tallet 204,31 %. Gjennomsnittet for alle landets kommuner utenom Oslo er 209,1 %. For 2013 var det tilsvarende tallet 204,31 %.

For Nordre Land ble gjeldsgraden redusert i 2014, hvilket betyr at inntektene som skal dekke nedbetalingen av gjelden har økt mer enn den langsiktige gjelden. Faktisk så har den langsiktige gjelden blitt redusert i Nordre Land i 2014. Forutgående år har trenden i Nordre Land vært at den langsiktige gjelden har økt mer enn inntektene.

Grafen nedenfor viser utviklingen i nøkkeltallet de siste fem årene:

Som man ser av grafen gjorde gjeldsgraden en økning opp mot landsgjennomsnittet i 2011, og har deretter fulgt utviklingen i kommune-Norge generelt frem til 2013. I 2014 har Nordre Land kommune redusert den langsiktige gjelden og gjeldsgraden reduseres, mens landsgjennomsnittet fortsetter økningen i gjeldsgraden som man har sett de senere årene.

4.3. SENTRALE FØRINGER

4.3.1. STATSBUDDSJETTET 2016

Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på kr 7,3 milliarder, tilsvarende 1,7 %. Av veksten er kr 4,7 milliarder frie inntekter, det tilsvarer 1,4 prosent. Kr 0,5 mrd. er vekst i inntektene til fylkeskommune. Tallene er sammenlignet med inntektsnivået etter revidert nasjonalbudsjett. Av veksten i frie inntekter på kr 4,2 mrd. til kommunene, anslås det at merutgifter som følge av befolkningsutviklingen utgjør kr 1,7 mrd. og merutgifter til pensjon antas å være kr 900 mill. 0,4 mrd. av veksten i frie inntekter er begrunnet med satsing på rusomsorg, 0,2 mrd. til helsestasjoner og skolehelsetjenesten, og 0,4 mrd. til mer fleksibelt barnehageopptak. I tillegg til den anslåtte veksten i frie inntekter får kommunesektoren økt rammetilskudd til en ny time naturfag i grunnskolen. Regjeringen foreslår å øke timetallet i naturfag med én uketime fra høsten 2016 på 5.-7. trinn. Forslaget er en del av Regjeringens realfagsstrategi og skal gi bedre tid til variert opplæring.

Innslagspunktet for refusjon av ressurskrevende tjenester øker med kr 10.000,- utover vanlig lønnsvekst, og for 2016 er innslagspunktet 1,081 mill. Kompensasjonsgraden er uendret på 80 %.

Kommunene vil fra 1. januar 2016 få en plikt til å sørge for øyeblikkelig hjelp døgnopphold for pasienter med somatiske sykdommer. Som følge av dette foreslås det at midler overføres fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene. Midlene fordeles etter pleie- og omsorgsnøkkelen.

Innenfor kommuneopplegget foreslås også økte midler til øremerkede tilskudd. Blant annet foreslås investeringstilskudd til 2 500 omsorgsplasser, forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene og 1 200 plasser på dagaktivitetstilbud for hjemmeboende med demens. Regjeringen har etablert ei tiltakspakke for økt sysselsetting med et engangstilskudd på kr 500 mill. til vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg.

I Kommuneproposisjonen 2016 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene. For å kunne nå denne

målsetningen foreslås det at den kommunale skattøren for 2016 settes opp med 0,45 prosentpoeng til 11,8 pst.

Regjeringen har tidligere fremmet forslag om å overføre skatteoppkreverfunksjonen fra kommunene til Skatteetaten. Ved Stortingets behandling ble regjeringen bedt om å belyse noen problemstillinger nærmere, blant annet knyttet til virksomhetsoverdragelse og ansattes rettigheter og forholdet til øvrige strukturendringer i Skatteetaten. Departementet har belyst disse spørsmålene ytterligere og saken er igjen omtalt i Statsbudsjettet for 2016 der Regjeringen foreslår å flytte skatteoppkreverfunksjonen fra kommunene til Skatteetaten fra 1. juni 2016.

4.4. ØKONOMISK MÅL

Nordre Land kommunestyre har fastsatt mål knyttet til økonomi som skal sikre at kommunens økonomiske situasjon styrkes og handlingsrommet økes. Økonomiplan 2014-2017 var første økonomiplan i Nordre Land med konkrete mål knyttet til kommunens økonomiske situasjon. Det var da mål på den mest sentrale størrelsen i kommuneregnskapet, netto driftsresultat, og en opptrapping av dette for og på sikt kunne komme opp mot anbefalt nivå for en sunn langsiktig kommuneøkonomi. Kommunestyret har også fastsatt mål for egenfinansieringsgrad for investeringer og mål på fondskapital som ble vedtatt i økonomiplan 2015-2018.

4.4.1. NETTO DRIFTSRESULTAT

Netto driftsresultat er den viktigste indikatoren for sunn økonomi i en kommune. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Det viser derfor hva kommunen har til disposisjon til avsetninger til fond eller overføring til investeringsregnskapet.

Til og med 2013 ble momskompensasjon fra investering inntektsført i driften, og påvirket derfor netto driftsresultat positivt. Da anbefalte Fylkesmannen at netto driftsresultat over tid burde ligge på minst 3 – 5 % av brutto driftsinntekter. Fra 2014 blir momskompensasjon fra investering inntektsført direkte i investeringsregnskapet. Ny anbefaling på anbefalt nivå på netto driftsresultat er 1,75 %.

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Måloppnåelse i planperioden

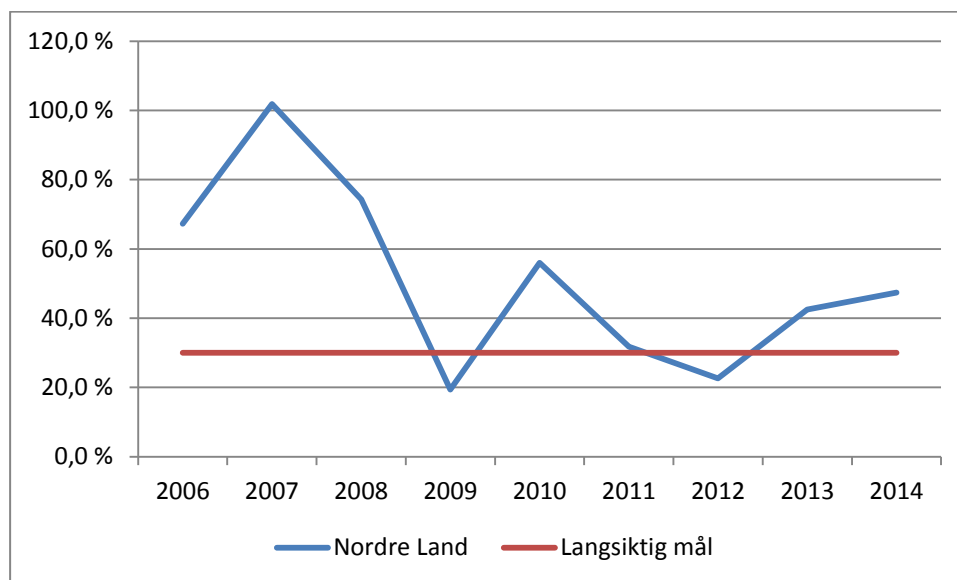
	2016	2017	2018	2019
Netto driftsresultat				
Mål	1,75	1,75	1,75	1,75
Måloppnåelse				

4.4.2. EGENFINANSIERING AV INVESTERINGER

Investeringer i anleggsmidler kan finansieres ved frie inntekter i investeringsregnskapet, låneopptak, overføringer fra drift eller ved bruk av tidligere oppsparte midler på investeringsfond eller disposisjonsfond. I Nordre Land kommune har det frem til 2014 vært et ekspansivt investeringsnivå de siste årene. I alle år har en

betydelig del av investeringene har vært finansiert med lån, og lånegjelden har derfor økt i takt med de høye investeringene som var frem til og med 2013. I denne perioden økte også rente- og avdragsbelastningen. Samtidig som kommunen hadde høy investeringstakt med mye lånefinansiering, ble også fondskapitalen betydelig redusert. Dette gjør at egenfinansieringen av investeringer må hentes ved frigjøring av driftsmidler, for så å overføre disse til investeringsbudsjettet.

I KOSTRA er det en indikator knyttet til bruk av lån i % av brutto investeringsutgifter. Det som ikke er bruk av lån er egenfinansiering. Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringer:

Økonomisk mål nr.2:

Nordre Land kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer på minst 30 %.

Måloppnåelse i planperioden

	2015	2016	2017	2018
Egenfinansiering				
Mål	30 %	30 %	30 %	30 %
Måloppnåelse				

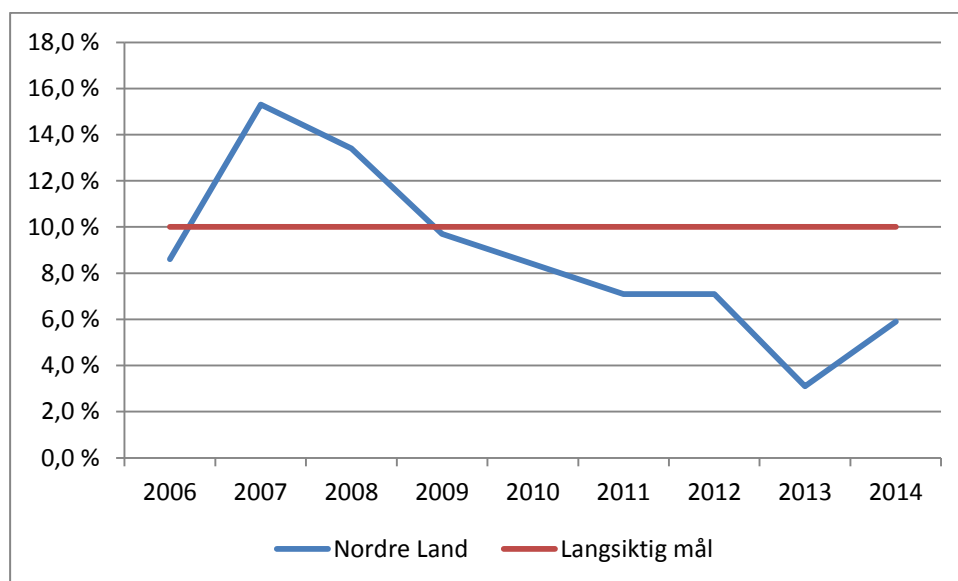
4.4.3. DISPOSISJONSFOND

Kommunens økonomiske soliditet og evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av de frie økonomiske reservene som kommunen har til rådighet. Kommunen bør ha fondsavsetninger som gjør at kommunen kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter. Kommunens fond består av disposisjonsfond, bundne driftsfond, bundne investeringsfond og ubundne investeringsfond. Det er disposisjonsfondet kommunen står fritt til å bruke, til ulike formål og både drift og investeringer og som følgelig er mest naturlig å sette mål for størrelsen på.

Evnen til å møte uforutsette hendelser og kunne foreta politiske satsninger bør justeres i takt med endringer i inntektsnivået i kommunen. I KOSTRA publiseres størrelsen disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter. Et mål knyttet til denne størrelsen er hensiktsmessig siden dette er offentlig tilgjengelig informasjon hvor tall til sammenligning også er tilgjengelig.

Fylkesmannen har anbefalt at disposisjonsfondet bør utgjøre 15 % av brutto driftsinntekter. Dette bør innarbeides som mål på sikt, men i første omgang bør disposisjonsfondet bygges opp til å utgjøre minst 10 %.

Grafen nedenfor viser utvikling i kommunens disposisjonsfond:

Utviklingen i Nordre Land kommunens disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter viser at disposisjonsfondet fikk et betydelig påfyll i 2007. Etter det har fondet blitt redusert vesentlig hvert år frem til 2013, og ligger etter utgangen på 2013 på 3,0 % av brutto driftsinntekter. I 2014 hadde Nordre Land kommune merinntekter fra eiendomsskatt som ble avsatt til disposisjonsfond, sammen med premieavviket som skal brukes i 2015 til å finansiere utgiftsføringen. Ved utgangen av 2014 var disposisjonsfondet 5,9 % av brutto driftsinntekter. Landsgjennomsnittet var 5,5 %.

Disposisjonsfondet er kommunens reserve eller sparekonto. Nordre Land kommune hadde ved utgangen av 2014 kr 33,37 mill. i disposisjonsfond. Av disse midlene har kommunestyret allerede disponert og avsatt midler til bestemte formål på kr 20,97 mill. Det generelle disposisjonsfondet er på kr 12,4 mill.

Økonomisk mål nr.3:

Disposisjonsfondet skal trappes opp, og ved utgangen av økonomiplanperioden 2016-2019 skal det være minst 6 % av brutto driftsinntekter.

Delmål 1: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 3 % i 2016.

Delmål 2: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 4 % i 2017.

Delmål 3: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 5 % i 2018.

Delmål 4: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 6 % i 2019.

4.5. BUDSJETT 2016

4.5.1. SAMMENDRAG AV BUDSJETTSATSNINGER 2016

Vil bli skrevet etter at budsjettarbeidet er kommet litt lengre.

4.5.2. FORUTSETNINGER VED FRAMSKRIVNINGEN

Budsjettet for 2016 bygger på budsjettet fra 2015, økt med antatt lønns- og prisstigning i 2015. Videre utover i økonomiplanperioden fremskrives forutgående års budsjett med en antatt deflator for året, det vil si at budsjett 2017 bygger på budsjett 2016 framskrevet med deflator. I tillegg innarbeides konsekvensjusteringer, det vil si økonomiske endringer som følge av allerede fattede politiske vedtak og økonomiske endringer som følge av endringer som kommunen eller den enkelte enhet ikke kan påvirke.

Ved framskriving av budsjettet for 2016 er det lagt til grunn en prisstigning i 2015 på 2,7 % og lønnsvekst i 2015 på 2,7 %. For 2016 er det lagt til grunn en lønnsvekst på 2,7 %. I 2017 er det mellomoppgjør, men Statistisk sentralbyrå (SSB) forventer samme lønnsvekst som i hovedoppgjøret i 2016. I 2018 er prognosene for lønnsoppgjøret 3,4 %. Den årlige lønnsøkningen påvirker både størrelsen på den sentrale lønnsporten og ved framskriving av enhetenes rammer for påfølgende år.

Pensjonskostnaden i Statens Pensjonskasse (gjelder for lærere) for 2016 er 11,15 %. Denne satsen videreføres foreløpig i framskrivingen for 2016. For øvrige kommunalt ansatte som er del av pensjonsordningen i Kommunal Lands Pensjonskasse KLP, er satsen holdt uendret fra 2015 på 17 %. Denne satsen ligger til grunn i hele økonomiplanperioden.

Foreløpig er forventet premieavvik 2016 kr 12,5 mill. Det opp til en avsetning til disposisjonsfond av det positivt premieavvik, for dekning av utgiftsføringen i 2017.

4.5.3. KOMMUNEBIDRAGET

Hovedansvar	Tekst	B 2015	B 2016	B 2017	B 2018	B 2019
Skatt	Skatt på inntekt og formue	-116 004	-124 750	-128 867	-133 119	-137 512
Skatt	Naturressursskatt	-7 000	-7 800	-7 800	-7 800	-7 800
Skatt	Eiendomsskatt	-35 200	-33 000	-33 000	-33 000	-33 000
Rammetilsk.	Rammetilskudd	-225 331	-228 009	-238 009	-248 009	-258 009
Rammetilsk.	Statl. kompensasjonstilskudd	-2 700	-2 800	-2 600	-2 500	-2 450
Renter	Renter på lån	9 373	8 752	9 440	9 927	10 415
Renter	Renter på formidlingslån	-850	-950	-950	-950	-950
Renter	Renter - ansvarlig lån	-3 500	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200
Renter	Renter på fond/alternative plasseringer	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Renter	Renter - bankinnskudd	-1 700	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Avdrag	Avdrag på lån	15 208	16 509	17 509	18 509	19 509
Fond	Bruk av disp.fond	0	0	0	0	0
Fond	Avsetning til disposisjonsfond					
Annet	Ekstraord. Overført til invest					
	Etablering av handlingsrom	4 000	4 700			
Overf. Inv.regn.	Overføring til inv.regnsk.	2 767	2 443			
	Sum kommunebidrag	-362 437	-371 605	-390 977	-403 642	-416 497

Det er summen av kommunebidraget som skal fordeles enhetene til å dekke framskrivinger av budsjettet med lønns- og prisveksten, konsekvensjusteringer og nye tiltak.

For Nordre Land kommune er det beregnet skatteinntekter fra formues- og inntektsskatt samt naturressursskatten for 2016 på kr 132.550 mill. Dette er en økning på over kr 9,5 mill. sammenlignet med opprinnelig budsjettet for 2015. Beregnede skatteinntekter videre i planperioden er beregnet ut fra en årlig vekst i Nordre Land kommune sine formues- og inntektsskatten på 3,3 %.

Nordre Land kommunes rammetilskudd for 2016 er fremkommet ved bruk av korrigert KS-prognosemodell. Rammetilskuddet for 2016 er beregnet til kr 227.051 mill. I dette rammetilskuddet er det trukket ut kr 958.000,- som følge av regjeringen sitt forslag om statliggjøring av skatteoppkreveren fra 1/6-2016. En eventuell statliggjøring er ikke hensyntatt i rammene, og summen legges derfor på rammetilskuddet til saken er avklart. Dette gir et rammetilskudd på totalt kr 228.009 mill. Til sammenligning ble rammetilskuddet for 2015 opprinnelig budsjettert med kr 225.331 mill. Utgiftsutjevningen for 2016 skal baseres på folketallet pr 1.1.2016, mens inntektsutjevninga og innbyggertilskuddet blir utbetalt basert på folketallet pr 1.7.2015. Dette betyr at det er en viss usikkerhet knyttet til størrelsen på det endelige rammetilskuddet. Sammenlignet med 2015 vil summen av skatter og rammetilskudd øke fra 348 335 mill. i 2015 til kr 360.559 mill. i 2016.

Rammetilskuddet videre utover i planperioden fra 2017 og utover, er beregnet med utgangspunkt i det beregnede tilskuddet i KS prognosemodell basert på Statsbudsjettet for 2016 med en årlig økning.

Eiendomsskatten er satt til kr 33 mill. i hele planperioden. Dette er i henhold til inntektene fra første termin 2015, der kr 8,6 mill. er knyttet til verker og bruk og kr 8,2 mill. er knyttet til bolig- og fritidseiendommer. Disse inntektene er før fullført klagebehandling. Budsjett for 2016 settes litt lavere, med tanke på mulige endringer i eiendomsskatteverdien i løpet av klagebehandlingen. Budsjettforslaget viderefører alminnelige eiendomsskattesatsen på 7 promille. Denne benyttes på verker og bruk og næringseiendommer. For bolig- og fritidseiendommer samt ubebygde tomter ligger det inne en videreføring av differensiert eiendomsskattesatsen på 2,5 promille.

Ved beregning av renter og avdrag på innlån for 2016 er det tatt utgangspunkt i faktiske lånemasse og at renten for 2016 blir tilsvarende renten pr oktober 2016. På nibor-lånene ligger renten på ca. 1,6 % (avhengig av dagen renten settes). P.t-renten i Husbanken er 2,089 % og i Kommunalbanken er den 1,75 %. Det forutsettes et låneopptak til investeringer mot slutten av året, og det er derfor ikke tatt høyde for renter og avdrag knyttet til dette låneopptaket i 2016 før i 2017-budsjettet. Det er budsjettert med å låne kr 10 mill. i Husbanken til videreutlån. Dette lånet antas å bli tatt opp før på året, slik at det ligger inne ett avdrag og renter for halve året inne.

Renteinntekter knyttet til formidlingslån er budsjetter med bakgrunn i regnskapsførte inntekter på området for 2014. Nivået er videreført for hele økonomiplanperioden.

Budsjetterte renteinntekter på gitt ansvarlig lån er budsjettert med 7,0 % avkastning av totalt ansvarlig lån på 60 mill. Det er en økning fra tidligere lån, da det ble vedtatt å øke lånerammen med kr 10 mill. i mai 2015. Det er derfor lagt inn en inntektsøkning på kr 700.000,-, slik at budsjetterte inntekter nå er kr 4,2 mill. for hele økonomiplanperioden 2016-2019.

Renter på fond/alternative plasseringer er holdt på nivå med 2015-budsjettet, da det ble økt med med kr 500.000,-. Dette er gjort med bakgrunn i god avkastning på alternative plasseringer siste årene.

Budsjetterte renter på bankinnskudd er satt til kr 1 mill., ned kr 700.000,- sammenlignet med budsjett 2015. Nordre Land kommune har hatt vesentlig lavere likviditeten de siste årene. Dette sammen med lavere styringsrente medfører lavere renter på bankinnskudd. I tillegg utløper Nordre Land kommune sin gjeldene hovedbankavtale i 2016. I denne avtalen er rente på innestående i banken 3 mnd nibor +1,15 punkter. Dette er svært gode rentebetingelser. Basert på betingelsene kommuner som har reforhandlet bankavtaler den siste tiden har fått, er det ikke realistisk å anta at man vil kunne oppnå en så god rente fremover.

Rentekompensasjonstilskuddet er et tilskudd knyttet til utbyggingen av skoler (barneskoleutbyggingen i forbindelse med reform 97), omsorgsboliger, sykehjem og senest rentekompensasjon ved utbedring av kirkebygg. Tilskuddet er en kompensasjon for deler av rente- og avdragsutgifter kommunene påføres ved utbygginger innen sektorene. Kompensasjonstilskuddet er beregnet til kr 2,550 mill. i 2015. Beregningene er fortatt ut fra inntektene i 2014, med en trinnvis reduksjon videre utover i økonomiplanperioden.

4.5.4. ENHETENES RAMMER

Nedenfor følger en samlet oppstilling over de konsekvensjusteringer, nye tiltak og kutt som er lagt inn i den enkelte enhets rammer i økonomiplanperioden 2016-2019.

POLITISK STYRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	4 007 000			
Framskrevet ramme	4 188 000	4 070 275	4 392 125	4 281 425
Konsekvensjusteringer				
Konsekvensjusteringer av valg	-215 000	215 000	-215 000	215 000
Økt budsjett kontrollutvalget (anslått)	40 000			
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-42 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	3 971 000	4 285 000	4 177 000	4 496 000

Kommentarer til det enkelte tiltaket ligger som vedlegg til saken, og siden dette er en foreløpig versjon er de ikke lagt inn her. Dette gjelder for alle områdene.

TILLEGGSBEVILGNINGER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	-40 000			
Framskrevet ramme	350 000	358 750	-1 169 525	-2 736 750
Konsekvensjusteringer				
Salderingstiltak				
Omstillingsprosjekt		-1 500 000	-1 500 000	
KORRIGERT RAMME	350 000	-1 141 000	-2 670 000	-2 737 000

SENTRAL LØNNSPOTT

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	3 225 000			
Framskrevet ramme	3 310 000	4 426 975	5 760 500	6 942 325
Korrigert lønnsnett i hht antatt årlig lønnsvekst	1 009 000	1 192 917	1 012 168	-908 759
KORRIGERT RAMME	4 319 000	5 620 000	6 773 000	6 034 000

Lønnsnetten er beregnet ut fra Statsbudsjettet sitt anslag for forventet lønnsvekst i 2016 på 2,7 %. Beregnet overheng er 1,01 %. Det er lagt opp til at oppgjøret har virkning fra 1. mai. Pensjon og arbeidsgiveravgift som ved framskrivningen.

SENTRALADMINISTRASJONEN

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	31 106 000			
Framskrevet ramme	31 582 000	32 457 650	32 655 450	32 857 375
Konsekvensjusteringer				
Komtec - eiedomsskattemodul	88 000			
Visma Familia - nytt fagsystem etablert i 2015	21 000			
Visma Flyktning - nytt fagsystem etablert i 2015	73 000			
Imageshop - bildedatabase	18 000			
Nasjonal tjenestekatalog - driftskostnader	42 000			
Bortfall av refusjon fra KS	275 000			
Økt stillingshjemmel fra 50 % til 100 %, Næringsrådgiver	325 000			
Vakant stilling Plan og utviklingsrådgiver i 2015	600 000			
K-sak 29/15 Ekte Landsbyliv- sluttrapport	425 000			
40 % stillingshjemmel etter omplassering	200 000			
Regional kartløsning (økte utgifter fra 140.000 til 268.000)	128 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, redusert tilskudd	-252 000			
Vannområdet Randsfjorden	57 000			-57 000
Nye tiltak				
Flere lærlinger	0			
Lærling nr. 2 – IKT- servicefag (319.000,- over 2 år)				
Kompetanseheving/e-læringsplattform for ansatte	84 000			
Microsoftlisenser (inkl. epost på mobile enheter)	?			
Digitalt førstevalg	?			
Fagsystem for sak/arkiv	?			
Salderingstiltak				
Plan- og utviklingsrådgiver vakant i 2016	-600 000			
Omprioritering innenfor egne rammer til E-læring	-84 000			
Årlig effektiviseringskrav	-316 000			
Reduksjon diverse utgiftsposter	-500 000			
Reduksjon årsverk	-500 000			
Rådmannens mål om effektivisering i planperioden		-600 000	-600 000	
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	31 666 000	31 858 000	32 055 000	32 800 000

NÆRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015 fremskrevet	-10 029 000			
Fremskrevet ramme	-10 159 000	-10 223 350	-10 478 575	-10 740 975
Reduksjon i konsesjonskraftsinntektene	185 000			
KORRIGERT RAMME	-9 974 000	-10 223 000	-10 479 000	-10 741 000

KIRKELIGE FORMÅL

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015 KIRKELIGE FORMÅL	5 599 000			
HERAV OVERFØRT KIRKELIG FELLESRÅD 2015	5 131 000			
Framskrevet ramme	5 750 000	5 885 550	5 776 439	5 920 850
Av dette overføring til kirkelig fellesråd	5 270 000			
Maling, Nordsinni kirke	-200 000			
Nye tiltak				
20 % økning i stilling for sekretær				
Maling av Nordsinni kirke (Haugner blir tatt i 2015)	250 000	-250 000		
Tak alle kirker sjekkes				
Sikre tak med beslag				
Rundvask kirker				
Serviceavtale for kirkeklokker årlig sum				
Møbler til lokaler på kirkekontoret				
Freser til Østsinni gravplass				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-58 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	5 742 000	5 635 550	5 776 439	5 920 850

SKOLENE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	57 023 000			
Framskrevet ramme	58 491 000	58 610 525	60 178 775	61 806 475
Økt timetall ungdomstrinnet (5/12 virking i 2015)	105 000			
Gjestelever i andre kommuner, DBS	600 000			
Ekstra naturfagtime 5. - 7. trinn	40 000	100 000	120 000	120 000
Salderingstiltak				
Merforbruk på grunnskole sammenlignet med indeks	-1 470 000			
Årlig effektiviseringskrav	-585 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	57 181 000	58 711 000	60 299 000	61 926 000

NORDRE LAND LÆRINGSSENTER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	561 000			
Framskrevet ramme	679 000	688 800	706 225	723 650

Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-7 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	672 000	689 000	706 000	724 000

SKOLESKYSS

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	3 197 000			
Framskrevet ramme	3 289 000	3 371 225	3 455 275	3 541 375
KORRIGERT RAMME	3 289 000	3 371 000	3 455 000	3 541 000

TORPA BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2014	9 499 000			
Framskrevet ramme	9 749 000	9 975 300	10 224 375	10 479 600
Konsekvensjusteringer				
Endringer i foreldrebetaling fra 01.05.2015	80 000			
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som gratis kjernetid for 4- og 5- åringer				
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som friplasser				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-97 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	9 732 000	9 975 000	10 224 000	10 480 000

DOKKA BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	19 574 000			
Framskrevet ramme	20 100 000	20 673 225	21 189 825	21 719 750
Konsekvensjusteringer				
Endringer i foreldrebetaling fra 01.05.2015	270 000			
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som gratis kjernetid for 4- og 5- åringer				
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som friplasser				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-201 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	20 169 000	20 673 000	21 190 000	21 720 000

NORDSINNI BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	5 414 500			
Framskrevet ramme	5 566 500	5 648 775	5 790 225	5 934 750
Konsekvensjusteringer				
Endringer i foreldrebetaling fra 01.05.2015				
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som gratis kjernetid for 4- og 5- åring				
Endringer i foreldrebetaling, event. Vedtak som friplasser				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-56 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	5 511 000	5 649 000	5 790 000	5 935 000

GENERELL BARNEHAGE- OG SKOLE ADMINISTRASJON

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	2 102 000			
Fremskrevet ramme	2 173 000	2 348 275	1 996 700	2 046 925
Bruk av fond, IKT-midler i skolen	140 000			
Salderingstiltak				
IKT-plan for skole, avslutning av IKT-løft		-400 000		
Årlig effektiviseringskrav	-22 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	2 291 000	1 948 000	1 997 000	2 047 000

KULTURSKOLE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 201	2 485 000			
Framskrevet ramme	2 555 000	2 592 225	2 656 800	2 723 425
Konsekvensjusteringer				
Nye tiltak				
Moderasjonsordning i kulturskolen	0			
Friplass for elever fra familier med lav inntekt				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-26 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	2 529 000	2 592 000	2 657 000	2 723 000

NAV

	2016	2017	2018	2019
Rammer 2015	6 521 000			
Framskrevet ramme	6 705 000	8 490 075	8 702 250	8 919 550
Konsekvensjusteringer				
Økte utgifter Krisesenter	145 000			
Nytt tiltak				
Økte behov livsopphold og boutgifter	1 200 000			
Kjøp av tjenester til arbeidsutprøving	300 000			
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-67 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	8 283 000	8 490 000	8 702 000	8 920 000

FAMILIE OG HELSE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	39 546 000			
Framskrevet ramme	40 704 000	41 150 675	42 179 775	43 234 500
Konsekvensjusteringer				
Ansettelse av logoped fra august 2015	300 000			
Fjorårets salderingstiltak salg av tjenester psykolog	100 000			
Økning utgifter til GIL	50 000			
Økte satser driftstilskudd private fysioterapeuter (utover vanlig lønnsstigning)	?			
Salderingstiltak				
FH løser salderingen fra 2015 innenfor rammene	-100 000			
Årlig effektiviseringskrav	-407 000			
Effektivisering og reduserte utg. bedre samordning	-500 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	40 147 000	41 151 000	42 180 000	43 235 000

TILRETTELAGTE TJENESTER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	40 854 000			
Fremskrevet ramme	41 981 000	42 668 700	43 544 050	44 632 600
Konsekvensjusteringer				
Mobil pleie – innkjøp, lisens og opplæring	-20 000			
Redusert refusjon ressurskrevende tjenester	500 000			
Rettighetsfesting av BPA (stillingsressurs 20 %)	125 000			
Kjøp av tjenester	850 000			
Økt innslagspunkt ressurskrevende brukere	100 000			

Nye tiltak				
Økt andel høgskoleutdannede				
Multidose				
Økt tid fagansvarlig i boligen				
Salderingstiltak				
Ikke stilling til rettighetsfesting av BPA (stillingsressurs 20 %)	-125 000			
Merinntekter ressurskrevende tjenester	-1 300 000			
Årlig effektiviseringskrav	-420 000			
Samordne/koordinere dagtilbud/tilbud i bolig (0,5 årsverk)	-63 000	-187 000		
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	41 628 000	42 482 000	43 544 000	44 633 000

OMSORG OG REHABILITERING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	90 385 000			
Framskrevet ramme	92 735 000	94 057 075	96 198 300	98 545 550
Konsekvensjusteringer				
Midlertidig vakans avd. leder 2 etg. i 2015-budsjettet	200 000			
K-31/13 Gerica interne kostnader	-79 200			
K-31/13 Gerica Eksterne kostnader	-279 500	-205 000		
F-152/12 dagtilbud demens 2x 20%	-216 000			
Utskiftinger av pasientløftere. Fikk i 2015 med samme i 2016, 2017			-56 000	
Nye moduler i Gerica. Faktureringsmodul, folkeregister, saksbehandling	-150 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, 1 årsverk	500 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, salgsinntekter kantine	-210 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, salgsinntekter catering	-100 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, andre driftsutgifter kantine	100 000			
Bortfall av øremerket statstilskudd KAD-plasser	1 550 000			
Nye tiltak				
Opprette boveileder sammen med TT og FH				
Økt bruk av omsorgslønn				
Opprette palliative senger på rehab avd.				
Multidose også på institusjon (ikke rehab)				
Øke stilling i kreftomsorgen med 20 %	140 000			
E-lås i hjemmetjenesten, samme sum i 2017 og 2018				
Salderingstiltak				
Redusert sykefravær	-1 000 000			
Årlig effektiviseringskrav	-927 000			
Reduksjon som følge av samlokalisering hjemmetjenestene	0			
Reduksjon	-500 000			

Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	91 763 000	93 852 000	96 142 000	98 546 000

SAMHANDLINGSREFORMEN

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	497 000			
Fremskrevet ramme	510 000	522 750	536 075	549 400
KORRIGERT RAMME	510 000	523 000	536 000	549 000

TEKNISK DRIFT OG EIENDOM

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	43 212 500			
Framskrevet ramme	44 367 500	45 148 175	46 276 700	47 433 925
Konsekvensjusteringer				
Brannberedskap i sommerferien	105 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, leieinntekter	-50 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, strøm	55 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, tapte husleieinntekter	148 000			
Renhold nye lokealer, hjemmetjenesten	100 000			
Husleie	130 000			
Nye tiltak				
Økte vedlikeholdsmidler i drift til kommunale vegger	500 000			
Økning til daglig rehold Rehab (16,1 % stilling)	90 000			
Økt stillingsprosent for brannmannskaper	135 000			
Salderingstiltak				
Omprioritering for økning til daglig rehold Rehab (16,1 % stilling)	-90 000			
Omprioritering for økning av vedlikeholdsmidler kommunale vegger	-500 000			
Årlig effektiviseringskrav	-444 000			
Reduksjon vedlikehold eiendom og vegger	-500 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	44 047 000	45 148 000	46 277 000	47 434 000

SELVKOST TEKNISK DRIFT OG EIENDOM

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	-5 257 000			
Fremskrevet ramme	-5 420 000	-5 556 000	-5 695 000	-5 837 000
KORRIGERT RAMME	-5 420 000	-5 556 000	-5 695 000	-5 837 000

Indirekte og kalkulatoriske kostnader	5 420 000	5 556 000	5 695 000	5 837 000
Budsjett selvkostområdet	0	0	0	0

KULTUR

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2014	7 720 000			
Framskrevet ramme	7 914 000	7 969 375	8 168 225	8 372 200
Konsekvensjusteringer				
Elektronisk billettsystem, Sentrum kino	-60 000			
Nye tiltak				
Økt tilskudd lag og foreninger, idrett				
Økt tilskudd lag og foreninger, allmenn kultur				
Oppgradering biblioteket				
Gittervegger og basketballstativ uteområdet ved Parken				
Film og videoredigeringsutstyr, Parken				
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-79 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
KORRIGERT RAMME	7 775 000	7 969 000	8 168 000	8 372 000

PLAN OG NÆRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	5 235 000			
Framskrevet ramme	5 984 000	6 159 600	6 211 500	7 084 800
Konsekvensjusteringer				
Ekstern drift og vedlikehold, lisenser BraArkiv	-50 000			
Områderegeringsplan Dokka Sentrum (2015-2016)	-250 000		-250 000	
Områderegeringsplan Dokka Vest (2016-2017)	450 000		-450 000	
Områderegeringsplan Landmo-området (2016-2017)		400 000		-400 000
Områderegeringsplan Elverom (2015-2016)		-600 000		
Områderegeringsplan Dokka Øst (2018)			600 000	
Kommunedelplan Austtorpåsen (2018)			800 000	
Reduksjon i gebyrinntektene pga endringer i plan og bygningsloven	350 000			
Nye tiltak				
Styrking av lederressurs plan og nærig/ev. litt styrking skogbrukssjef	?			
Økt gebyr spredt avløp	-100 000			
Overbudsjetterte inntekter gebyr oppmåling	300 000			
Kompensasjon manglende budsjett porte og andre driftsutgifter	100 000			
Prosjekt matrikkelforbedring - eiendomskartverk, nettoutgift	500 000			

Salderingstiltak				
Fondfinansiering av 3-årig planleggerstilling	-600 000	-600 000		
Vakant stilling midlertidig, ca. 1 årsverk	-700 000	700 000		
Årlig effektiviseringskrav	-60 000			
Salderingsutfordring utover i perioden				
Ubrukte hjemler oppmåling	-500 000			
KORRIGERT RAMME	5 424 000	6 060 000	6 912 000	6 685 000

4.5.6 OPPSUMMERING AV ENDRINGER I DRIFTSBUDSJETTET FOR 2016

Denne vil bli fylt ut når man kommer lengre i budsjettprosessen.

4.5.7 RAMMETILDELING BUDSJETT 2016

4.6 INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019

I tillegg til driftsdelen må også økonomiplanen inneholde en plan for kommunens kapitalanskaffelser i fireårsperioden. Investeringsprogrammet skal i følge loven inneholde alle inntekter som ikke er løpende, samt utgifter knyttet til anskaffelse av eiendeler som er bestemt til varig eie eller bruk og som er av vesentlig verdi, eller påkostning på eksisterende varige driftsmidler som er av varig og vesentlig verdi. Eiendelen må ha en økonomisk levetid på minst tre år og ha en anskaffelsesverdi på minst kr 100.000,-.

Kommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. Noen investeringsprosjekter kan ikke lånefinansieres, for eksempel egenkapitalinnskuddet i KLP og andre kjøp av aksjer og andeler. Kommunen må derfor ha frie inntekter til å finansiere deler av investeringene.

Momskompensasjonen i investering skal gå til å finansiere kompensasjonsberettigede utgifter. Dette betyr at kommunen kun kan låne netto investert beløp.

Drifts- og investeringsdelen i en økonomiplan henger nøye sammen fordi lånefinansiering av investeringene påvirker kommunens rente- og avdragsutgifter, som må dekkes av de løpende driftsinntektene.

4.6.1 INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019

Investeringsplan (i 1000 kr)	2016	2017	2018	2019
Egenkapitalinnskudd KLP	1750	1750	1750	1750
Utskifting av oppmålingsutstyr	350			
IKT-prosjekter 2015	500	500	500	500
Startlån - husbanklån	10 000	10 000	10 000	10 000
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE	700	700	700	700
Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom	2 000	2 000	2 000	2 000
Sikring og ENØK-tiltak kirker	1000	1000	1000	1000
Asfaltering av skoleplassen TBUS	450			

Sentralt SD-anlegg - ENØK		500		
Utskifting av lift	700			
Opprustingsplan kommunale veger, ramme for delprosjekter	2 000	2 000	2 000	2 000
Utskifting liten planbil drift		800		
Velferdsteknologi	500	500		
Nytt ringesystem Landmo	1 000			
Planlegging/tiltak Lokverkstedet	1 000	1 700	1 500	
Feide	300			
Takoverbygg ved vognhallen	300			
Asfaltering av miljøgata		1 500		
Fortau Idrettsvegen	1 500			
Bil Tilrettelagte tjenester	?			
Investeringsmidler til stedsutvikling i Dokka etter områdereguleringsplan	?			
Investeringsmidler til boligutvikling i Dokka sentrum	?			
Flerbrukshall	250			
Friidrettsanlegg Dokka stadion	?			
Renovering Torpa barne- og ungdomsskole	?			
Trådløst nett Landmo-området		500		
Sum ordinære investeringstiltak:	24 050	22 950	19 450	17 950
Tiltak selvkostområde: (eks. mva)				
Fornyelse av VA-nettet (1% årlig)	4 200	4 400	4 600	4 800
Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett	2 000	2 000	2 000	2 000
Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA	250			
Biologisk rensetrinn Dokka RA	?	?		
Prosjektering høydebasseng inkl ny tilførselsledning	300			
Gjennomføring av tiltak høydebasseng		?	?	
Sum tiltak selvkostområde:	6 750	6 400	6 600	6 800
Sum finansieringsbehov:	30 800	29 350	26 050	24 750
Finansiering:				
Momskompensasjon	1 620	1 100	900	900
Overført fra drift	2 595	2 785	1 935	1 485
Bruk av lånemidler	26 585	25 465	23 215	22 365
Sum finansiering:	30 800	29 350	26 050	24 750

4.6.2 KOMMENTARER TIL INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019

Tiltak innenfor selvkost:

Egenkapitalinnskudd KLP	kr 1.750.000,-
Bevilgning til eventuell innkalling av ytterligere egenkapital til KLP. Nøyaktig sum er ikke kjent før sensommeren 2016.	
Utskifting av oppmålingsutstyr	kr 350.000,-
Eksisterende oppmålingsutstyr er snart utslitt og det er behov for utskifting. Viktig for å opprettholde tjenesten.	
IKT-prosjekter	kr 500.000,-
IKT-avdeling har de siste årene hatt en pott på kr 500.000,- i frie midler til uforutsette hendelser som krever oppgraderinger samt nødvendig utbedringer av IKT-plattformen. Med 700 ansatte, 900 elever og 25 avdelinger som skal ha IKT-tjenester er denne potten innarbeidet.	
Startlån/formidlingslån	kr 10.000.000,-
Det er lagt inn en årlig bevilgning til videreutlån/startlån. Dette gjelder utlån til innbyggere som ikke tilbys finansiering/toppfinansiering gjennom ordinære utlånsvirksomhet i banker, men som allikevel ansees å ha mulighet til å betjene låneopptak.	
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE	kr 700.000,-
Bevilgning for å foreta utskifting av transportmidler og utstyr innenfor enheten Teknisk drift og eiendom, som etter standard for "god kommunal regnskapskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet.	
Opprustnings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom	kr 2.000.000,-
Kommunen har revidert tidligere utarbeidet vedlikeholdsplan. For å kunne gjennomføre de tiltak som er prioritert i 2014 i planen, er det nødvendig å bevilge midler i henhold til de behov planen initierer. Det skal i planen prioriteres ENØK-tiltak som gir energieffekter. Bevilgningen er en total ramme for delprosjektene på dette området.	
Sikring og ENØK-tiltak kirker	kr 1.000.000,-
Kirkelig fellesråd har spilt inn behov for sikringstiltak som vanntåkeanlegg og lynvernanlegg i kirkene. I tillegg er det behov for utskifting av varmeovner i kirkene, da ovnene er gamle og har dårlig effekt og høyt strømforbruk. Det er lagt inn en rammebevilgning til prosjekter i kirken, og innenfor rammene skal kirkevergen i samarbeid med Teknisk drift og eiendom prioritere investeringstiltak i kirkene.	
Asfaltering av skoleplassen TBUS	kr 450.000,-
Det er behov for asfaltering av skoleplassen på begge sider av undervisningsfløy. Asfalten her er meget slitt, den er full av sprekker, dumper og småhull. Derfor egner den seg stadig dårligere til ballspill og annen aktivitet.	
Sentralt SD-anlegg – ENØK	kr 500.000,-
Styring av ventilasjonsanlegg og andre tekniske installasjoner i kommunale bygg er i dag i stor grad basert på forskjellige enkeltstående anlegg og pc'er. Ved å knytte dette sammen i et sentralt SD-anlegg vil vi få en oppdatert teknisk plattform med enhetlige løsninger. Det vil gjøre systemene enklere å drifte, bedre sikkerheten i form av sikkerhetskopiering, redusere sårbarheten for enkeltbrukeres kompetanse, og forenkle vedlikehold og oppgradering av systemene. Felles plattform vil gjøre det enklere å utvikle egen kompetanse og optimalisere driften av anleggene i forhold til funksjon og ENØK.	

Utskifting lift **kr 700.000,-**

Det er behov for utskifting av eksisterende lift på eiendomsavdelingen. Den eksisterende har hatt en god del driftsutfordringer og anses som for liten til en del oppgaver. Særlig ved ettersyn av tak og snøfangere er det behov for lift med større løftehøyde og konstruksjon som gir mulighet til å komme lenger innover taket. Liften benyttes i vedlikehold og drift og til prosjekter i egen regi. Den brukes også litt av feiere og inngår i brannvesenets beredskap.

Opprustningsplan kommunale veger **kr 2.000.000,-**

Bevilgning til opprustning av kommunale veger, som jfr. standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. Bevilgningen er en totalramme for delprosjektene på dette området.

Utskifting av liten planbil **kr 800.000,-**

Det vil være behov for utskifting av en liten planbil på teknisk drift. Den eksisterende er 22 år gammel og er moden for utskifting. Gjenanskaffelse anses nødvendig da dette er en meget sentral bil i driften, og benyttes mye til mange ulike oppgaver innen vei, vann og avløp.

Velferdsteknologi **kr 500.000,-**

Fase 1 i kommunens samarbeid med Everycare AS er den nye demensavdelingen på LOS. Her vil man få et sensorstyrt varslingsanlegg. Denne teknologien vil også være aktuell for hjemmetjenesten i fase 2. Man tenker å lage klar velferdsteknologiske bokser med et definert antall sensorer, som kan installeres trådløst hos hjemmeboende. I denne boksen vil det være lysstyring, varsler på komfyr, kjøleskap, sengesensor, døralarm osv. I løpet av 2015-2018 perioden håper man å ha klar en egen vaktentral, hvor alle trygghetsalarmer, alle sensoralarmer, GPS varsling og flåtestyring av hjemmetjenesten skjer. Denne vil være 24/7 bemannet.

Nytt ringesystem Landmo **kr 1.000.000,-**

Det ringesystemet som pr i dag er på Landmo er utdatert og har vært det noen år. Nå har enheten store problemer med reparasjoner og deler. Skal man fortsette med et ringesystem fra Ascom, vil dette kreve en oppdatering for flere hundre tusen. Stipulert av Ascom til opp mot en million. I løpet av høsten 2015, ellers senest vår 2016 bør nytt ringesystem for Landmo (med unntak av Soltun) ut på anbud.

Planlegging/tiltak Lokverkstedet **kr 4.200.000,-**

En videre utvikling av Lokverkstedet til en fullendt kulturarena, er foreløpig beregnet til å koste kr 4,2 mill. Utviklingen kan skje i to trinn, og det er lagt opp til en trinnvis utvikling i 2016 og 2017.

På grunn av reguleringsplanarbeid, vurderer rådmannen at det er lite sannsynlig at man klarer å følge planlagt fremdrift for prosjektet. Derfor er det satt inn kr 1 mill. for 2016, og videre bevilgning fra 2017.

Feide **kr 300.000,-**

Feide - Felles Elektronisk IDEntitet - er Kunnskapsdepartementets valgte løsning for sikker identifisering i utdanningssektoren. Planen var at alle i Skole-Norge skulle ha fått tilbud om en Feide-identitet fra sin skoleeier innen utgangen av 2012. Mange kommuner hadde ikke kommet dit i 2012, og ingen kommuner i Gjøvikregionen har foreløpig Feide tilgjengelig. Eksempler på tjenester som kan ha nytte av Feide er Fronter, digitale læreverk, oppslagsverk, ordbøker, wikis, bibliotekløsninger, elev- og lærerundersøkelser fra Utdanningsdirektoratet, osv. Det eneste kriteriet er at det er en tjeneste som er beregnet for utdanning eller som gir en merverdi hvis man er tilknyttet utdanningssektoren.

Takoverbygg ved vognhallen	kr 300.000,-
Asfaltering av miljøgata	kr 1.500.000,-
Fortau Idrettsvegen	kr 1.500.000,-
Bil Tilrettelagte tjenester	kr ?
<p>Tjenesten kjører 5 dager i uka i forhold til et enkeltvedtak på ledsagertjeneste til og fra, og på dagtilbud. Enheten har i dag en gammel kommunal bil som bør skiftes ut. Ikke anbefalt å bruke penger på flere reparasjoner. Må være en sikker bil for ansatte å bruke i tjenesten. Skal enheten yte mere biveiledning er det behov for en bil til.</p>	
Flerbrukshall	kr 250.000,-
<p>Det er behov for bevilgning i 2016 til gjennomføring av grunnundersøkelser/rapport og utredning om bruk av tre/passivhus/LCC-kalkyle (livskostnadskakyle).</p>	
Trådløst nett Landmo	kr 500.000,-
<p>Anslag ca. kr 500.000,- avhenger av behov for kabling etter samtale med IKT. Dette behovet øker i omfang både i henhold til ansatte og pasienter. Det er etterspurt blant inneliggende pasienter. Med tanke på etablering av KAD som er tjeneste for alle aldersgrupper over 18 år og at korttid/rehabiliteringsplassene kan være av yngre innbyggere betyr det at nettverk blir etterspurt. Fordeler ved trådløst nettverk Landmo, kort fortalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er i dag et økende behov for nettilgang for informasjonsinnhenting – der og da i henhold til behandling. Ansatte har mulighet til rask informasjonsinnhenting og sikre rutiner og behandling. - Pasienter og pårørende får tilgang til etterspurt nettverk og kommunikasjonsmuligheter. 	
<u>Tiltak innenfor selvkost:</u>	
Fornyelse av VA-nettet (1 % årlig)	kr 4.200.000,-
Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett	kr 2.000.000,-
Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA	kr 250.000,-
Biologisk rensetrinn Dokka RA	kr ?

4.6.3 KOMMENTARER TIL INVESTERINGSPROSJEKTENE SENERE I PLANPERIODEN

I tillegg er det flere prosjekter som ikke er avklart og kostnadsberegnet ennå som vil kunne komme inn i investeringsprogrammet fra 2017:

- Flerbrukshall Torpa
- Fremtidig renovering av Torpa barne- og ungdomsskole
- Renovering mellombygget Landmo
- Grupperom i tunell under gulbygget på Dokka barneskole
- Lage utgang fra langsiden mot sør mot tannlegebygget Dokka barneskole
- ROS-tiltak
- Fagsystem skole
- Digitalisering
- Lokaler til ergo/fysioterapitjenesten
- Rehabilitering av Dokka stadion friidrettsanlegg
- 6-8 omsorgsboliger med fellesareal for voksne tjenestemottakere
- Tomtekjøp til boliger
- Ny avlastningsbolig for Tilrettelagte tjenester
- Permanent base for hjemmetjenesten
- Utskifting av tankbil brannvesenet
- Gang- og sykkelvei Sollisvingen
- Utbedring nedre del Nybakktåje